

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Sonja Tverin, Tuomas Paul

Oppimisympäristön merkitys varhais- kasvatuksen siirtymätilanteissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

9.11.2020

Tekijä(t) Otsikko	Sonja Tverin, Tuomas Paul Oppimisympäristön merkitys varhaiskasvatuksen siirtymätilanteissa
Sivumäärä Aika	40 sivua + 3 liitettä 9.11.2020
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaaliala
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Seija Mäenpää, lehtori Saila Nevanen, yliopettaja
Opinnäytetyön aiheena on oppimisympäristön merkitys varhaiskasvatuksen siirtymätilanteissa. Oppimisympäristö rajataan teoriataustaltaan fyysiseen oppimisympäristöön, jossa korostuu esimerkiksi muunneltavat tilaratkaisut sekä päiväkotirakennus. Siirtymätilanteita tarkastellaan horisontaalisten siirtymien kautta, jotka puolestaan kuvaavat arkipäivän siirtymiä toiminnasta tai paikasta toiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa aiheeseen liittyvää tietoa, sillä sitä ei tällä hetkellä ole laajasti saatavilla. Kerätty tieto perustuu yksittäisten varhaiskasvattajien näkemyksiin. Kehittämistavoitteena on herättää varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatuksia oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden vuorovaikutuksesta, jotta päiväkodeissa voitaisiin kiinnittää huomiota erilaisiin tilaratkaisuihin tai pohtia oman oppimisympäristön haasteita ja hyviä puolia siirtymätilanteiden kannalta, ja sitä kautta kehittää näitä alueita. Pääasiallisena aineistonhankintamenetelmänä käytetään puhelinhaastattelua. Haastattelun muotona on puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Aineisto kerätään haastatteleamalla kolmea eri päiväkodin varhaiskasvattajaa, jotka työskentelevät noin 3-5-vuotiaiden lasten parissa. Työelämän kumppaneina toimii Helsingin kaupungin julkiset päiväkodit Jol-las, Ariel sekä Kivilinna. Jokaisesta päiväkodista haastatellaan yhtä kasvattajaa. Tulokset kootaan teemoittelun avulla. Keskeisiä teemoja ovat oppimisympäristö, tilajärjestelyt ja siirtymätilanteet sekä haastatteluista nousevat seikat. Tuloksissa avataan näiden välistä vuorovaikutusta perustuen saatuihin vastauksiin. Saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, että haastatellut varhaiskasvattajat kokevat fyysisellä oppimisympäristöllä olevan merkitystä siirtymätilanteisiin. Yhteys tilojen ja siirtymien välillä näkyy esimerkiksi hetkissä, joissa lapset joutuvat siirtymissä odottamaan tai toimimaan itsenäisesti.	
Avainsanat	varhaiskasvatus, fyysinen oppimisympäristö, siirtymätilanteet

Author(s) Title	Sonja Tverin, Tuomas Paul The significance of learning environments in relation to transitions in early childhood education
Number of Pages Date	40 pages + 3 appendices 9.11.2020
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education (ECE)
Instructor(s)	Seija Mäenpää, Lecturer Saila Nevanen, Principal Lecturer
The subject of this thesis is the significance of learning environments in relation to transitions in early childhood education (ECE). The theoretical framework surrounding the thesis is focused on the physical aspect of a learning environment, e.g. buildings and applications of space in support of ECE, and the more common version of transitions known as horizontal or everyday transitions, which can be characterized as everyday movements from one activity or place to another. As there is little research on the topic of our thesis, our intent is to generate information related to said matter. The information gathered in this thesis is based on the views of individual ECE professionals. Another practical function and goal of our thesis is to create and develop the ideas and thoughts of professionals in the field about the relation between physical learning environments and everyday transitions, in order for the aforementioned professionals to observe and analyze the positives and negatives of, for example, the usage of space in a hallway, and through that observation, improve it. Phone interviews are the primary method of gathering data. The interviews are conducted in the manner of a half-structured interview. The data is gathered through interviewing three early childhood educators all employed in different daycare centers. All interviewees work with children from ages 3 to 5. The thesis was carried out in collaboration with the Helsinki city daycare centers Jollas, Ariel, and Kivilinna. The results are organized on the basis of thematic analysis. The central themes are as follows: physical learning environments, use of space, and everyday transitions. The interplay and content between these themes are expounded through the answers given by the interviewees. As a result, it can be stated that the interviewed ECE professionals do consider physical learning environments to have a significant meaning in relation to horizontal transitions. This connection can be seen, for example, in transitions where the children must wait or act independently.	
Keywords	Early Childhood Education (ECE), physical learning environment, transitions

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus Suomessa	3
3	Oppimisympäristöt	4
3.1	Fyysinen oppimisympäristö	5
3.2	Oppimisympäristön haasteet ja turvallisuus	6
4	Siirtymätilanteet	8
4.1	Horisontaaliset, arkipäiväiset siirtymätilanteet	8
4.2	Siirtymätilanteet päiväkodin arjessa	9
5	Tutkimussuunnitelma	10
5.1	Tutkimuskysymyksen määrittely	13
5.2	Tutkimusmenetelmät	14
5.3	Kohderyhmä ja päiväkodit	16
5.4	Aineiston hankinta ja analyysi	17
5.5	Tutkimuseettiset seikat	19
6	Toteutus	20
7	Aineiston analyysi ja tulokset	23
7.1	Tilajärjestelyt	24
7.1.1	Lasten valvonta	24
7.1.2	Tilojen jakaminen	25
7.2	Fyysinen oppimisympäristö	26
7.2.1	Lähiympäristön erityispiirteet	26
7.2.2	Oppimisympäristön tukema oppiminen siirtymätilanteissa	26
7.3	Siirtymätilanteet	27
7.3.1	Porrastaminen	28
7.3.2	Odottaminen	29
7.4	Koronaviruksen merkitys	30
8	Johtopäätökset ja pohdinta	31
8.1	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	32
8.2	Tutkimuksen luotettavuus, haasteet ja kehittämisnäkökulma	33
	Lähteet	36

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 2. Tietosuojaseloste

Liite 3. Suostumusasiakirja

1 Johdanto

Opetushallituksella on tiettyjä vaatimuksia koskien päiväkotien ja koulujen tilojen turvallisuutta, sisätilojen järjestelyä ja pohjaratkaisuja. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetään, millainen päivähoidon oppimisympäristön tulee olla. (Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus 2020; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 32-33.) Yleiset vaatimukset jättävät reilusti mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen toteuttamiselle aivan erilaisissa ympäristöissä. Päiväkotien erilaiset tilat ja oppimisympäristöt ovat viime vuosina olleet esillä niin positiivisessa kuin negatiivisessakin valossa. Ylen julkaisemassa artikkelissa pohditaan päiväkodin puutteellisten ja toimimattomien väistötilojen pitkittynyttä käyttöä (Rosvall 2020). Erilaisista ja poikkeavistakin tiloista voi myös saada paljon irti. Helsingin kaupungin Varhaiskasvatusviraston julkaisema Tilat ja pedagogiikka -video esittelee positiivisessa valossa monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä, tiloja ja tapoja järjestää päivähoitoa (Tilat ja pedagogiikka 2015) esimerkiksi vanhassa kerrostalossa, ulkona tai vaikkapa liikuntapainotteisiksi rakennetuissa tiloissa.

Lasten elämää koskettavat siirtymät voidaan jakaa vertikaalisiin ja horisontaalisiin siirtymiin. Vertikaalinen siirtymätilanne on kriittinen muutos yhdestä tilasta toiseen, joka usein koetaan 'ylöspäin' nousemisena, esimerkiksi silloin kun lapsi menee ensimmäistä kertaa päiväkotiin tai vaihtaa luokkaa. Arkisia siirtymätilanteita, jotka ovat osa päiväkodin ja varhaiskasvatuksen jatkuvaa päivärytmiä, kutsutaan horisontaaliseksi siirtymätilanteiksi. (Vogler, Crivello, Woodward 2008.) Varhaiskasvatuksessa näitä ovat esimerkiksi aamu-piiriin siirtyminen, pihalle leikkimään meneminen ja lepoaikaan siirtyminen.

Vogler et al. osoittavat tekstissään horisontaalisten siirtymätilanteiden saavan tieteellisesti vähemmän huomiota kuin vertikaaliset siirtymätilanteet. On kuitenkin yleisesti ymmärretty, että arkiset siirtymät voivat olla haastavia, organisointia vaativia tilanteita. Varmasti useimmat vanhemmat ovat joutuneet aamulla riitelemään lapsensa kanssa vaatteiden pukemisesta ja jokainen päiväkodin työntekijä kohdannut tilanteita, kun lapsi ei missään nimessä halua pistää kurahousuja jalkaan. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan juuri näitä arkisia, horisontaalisia siirtymätilanteita sekä sitä, mitä fyysiset oppimisympäristöt merkitsevät näissä tilanteissa.

Opinnäytetyön aiheesta on vähän ajankohtaista ja pätevää tietoa saatavilla. Oppimisympäristöä ja siirtymätilanteita on tutkittu erikseen, (esim. Alijoki & Suhonen & Nislin &

Kontu & Sajaniemi 2013 ja Fler & Hedegaard 2010), mutta niiden välisestä yhteydestä ei löydy monipuolisesti tutkimusta tai teorial tietoa. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millainen merkitys fyysisellä oppimisympäristöllä on siirtymätilanteissa varhaiskasvattajien näkemyksen mukaan, sekä tuottaa tietoa tästä mahdollisesta yhteydestä haastatteluiden avulla. Toisena tavoitteena on selvittää erilaisissa varhaiskasvatusympäristöissä työskentelevien kasvattajien näkemyksiä siirtymätilanteista. Kehittämistavoitteena on herättää varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatuksia oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden vuorovaikutuksesta, jotta päiväkodeissa voitaisiin kiinnittää huomiota erilaisiin tilaratkaisuihin tai pohtia oman oppimisympäristön haasteita ja hyviä puolia siirtymätilanteiden kannalta, ja sitä kautta kehittää näitä alueita. Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutetaan yhteistyössä Helsingin kaupungin päiväkotien kanssa.

Aiheen ajankohtaisuuteen vaikuttaa myös loppuvuodesta 2019 maailmalla leviämään lähtenyt COVID-19 eli koronavirus, joka aiheuttaa äkillisen hengitystieinfektion sekä joutaa osassa tapauksista kuolemaan (Koronavirus COVID-19 2020; Ajankohtaista koronaviruksesta n.d.). Esimerkiksi Suomessa on lokakuun loppupuolelle tultaessa varmistettu yli 14 000 tautitapausta sekä yli 300 kuolemaa (Varmistetut koronatapaukset Suomessa n.d.). Koronavirustilanteen vaikutukset ovat näkyneet ja näkyvät yhä varhaiskasvatuksessa. Keväällä 2020 Sosiaali- ja terveysministeriö antoi suosituksen etätyöhön siirtymisestä (Suositus etätyön käytöstä osana Covid-19 viruksen asteittain laajenevia torjuntatoimenpiteitä 2020) ja lisäksi koulut siirtyivät kevään ajaksi etäopetukseen ja auksivat uudestaan toukokuussa (Hallitus päätti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajoitteiden purkamisesta 2020). Kevään aikana monet lapset jäivät pitkäksi aikaa kotiin ja ovat nyt syyskaudella palanneet päiväkoteihin.

Edelleen syyskaudella 2020 on voimassa suosituksia ja rajoitteita päiväkodeissa toimimiseen (Varhaiskasvatuksen järjestäminen uudella toimintakaudella 25.6.2020 alkaen) ja lisäksi päivähoitoyksiköissä on tehty erilaisia päätöksiä esimerkiksi vanhempien päästämistä päiväkodin tiloihin. Opetushallituksen ohjeisiin varhaiskasvatuksen järjestämisestä uudella toimintakaudella sisältyy mahdollisimman paljon ulkoilua, pienryhmätointa, porrastamista sekä ryhmien välisen yhteistyön välttämistä. Koska koronavirustilanne vaikuttaa päiväkotien tilojen käyttöön ja toimintaan, se voi myös nousta esille tämän opinnäytetyön tuloksissa sekä haastatteluissa.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

Varhaiskasvatus tarkoittaa lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta, jossa pedagogiikka ja pedagoginen toiminta painottuu vahvasti. Sen tehtävänä on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Huoltajat ovat yhteistyössä mukana varhaiskasvatustoiminnassa ja varhaiskasvatus tukee vanhempia kasvattamisessa. Arvoperusteina ovat lapsen etu, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteiden huomiointi ja yhdenvertainen kohtelu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018; Varhaiskasvatustaki 540/2018 1-3 §.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista ohjaa laki, Opetushallituksen antamat määräykset sekä paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Laki velvoittaa kuntaa järjestämään varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatustaki 540/2018 6 §) tarpeen mukaan, huomioiden lapsen oikeuden päivä- tai vuorohoitoon (Varhaiskasvatustaki 540/2018 12-13 §). Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat myös määritelty varhaiskasvatustalissa. Ne jakautuvat päiväkotitoimintaan, perhepäivähoitoon sekä avoimeen varhaiskasvatustoimintaan (Varhaiskasvatustaki 540/2018 12-13 §), joka voi olla esimerkiksi kerhotoimintaa. Varhaiskasvatustaki on ylin kasvatuksen toimialaa säätelevä toimintaperiaate, johon perustuu kaikki muut aiheesta annetut asetukset ja velvoitteet.

Opetushallitus on antanut määräyksen, joka valtakunnallisesti ohjaa varhaiskasvatusta järjestävien tahojen eli kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten palveluntuottajien toimintaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 7-8). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on esimerkiksi tarkemmin määritelty varhaiskasvatuksen tehtäviä, yleisiä tavoitteita, toimintakulttuuria ja pedagogista toimintaa. Valtakunnallisten perusteiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat eli lyhyemmin vasut, sillä tarkoituksena on luoda kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille tasa-arvoiset mahdollisuudet kasvuun, kehitykselle ja oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 7). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luo kehykset päivähoidon järjestämiselle, mutta jättää myös tilaa paikallisten suunnitelmien räätälöimiselle, jolloin voidaan huomioida esimerkiksi alueelliset tai painotukselliset (esimerkiksi liikunta- tai taidepäiväkodit) erityispiirteet.

Opinnäytetyön toteutus sijoittuu Helsingin kaupungin varhaiskasvatustalueille, jossa varhaiskasvatus perustuu varhaiskasvatustakiin ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma koostuu näiden asiakirjojen

ja lakien sisällöstä. Helsingissä varhaiskasvatusta järjestetään myös perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa, mutta suurin osa tapahtuu päiväkotiympäristössä. Monikulttuurinen yhteisö ja ympäristö sekä taidetarjonta ovat osa lasten kasvatusta ja julkisen liikenteen kautta tutustuminen pääkaupunkiseudun erilaisiin alueisiin on mahdollista varhaiskasvatuksessa helposti (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 1-9).

Helsingin kaupunki asettaa tavoitteeksi muun muassa aktiivisen ja vastuullisen osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen, ajattelun ja oppimisen tukeminen ja asteittaisen itsenäisyyden vahvistaminen. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 14, 17, 19). Varhaiskasvatussuunnitelmasta löytyy myös tavoite, jonka tarkoituksena on luoda leikkiä, liikkumista ja osallisuutta edistävää ympäristöä luomalla tiloja ja paikkoja, jotka ohjaavat ja kannustavat taiteeseen liikuntaan, leikkiin ja tutkimiseen (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019: 12). Kaupungin tavoite sivuaa opinnäytetyön aihetta, sillä siinä on huomioitu uusien tilojen ja paikkojen luominen sekä muunneltavuus, joka on oleellista myös siirtymätilanteiden kannalta toimivassa oppimisympäristössä.

3 Oppimisympäristöt

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimisympäristön katsotaan tarkoittavan tiloja, paikkoja, käytäntöjä, yhteisöjä sekä välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä ja oppimista. Tämä määritelmä pitää sisällään oppimisympäristöjen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Psyykkiseen oppimisympäristöön voidaan katsoa kuuluvaksi esimerkiksi turvallinen ilmapiiri, jossa lapset saavat ilmaista tunteitaan sekä harjoitella itsesääätelytaitojaan. Sosiaalisessa ulottuvuudessa oleellista on muun muassa yhteisö, erilaisissa ryhmissä toimiminen sekä mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Fyysinen oppimisympäristö voi päiväkotirakennuksen ja pihan lisäksi pitää sisällään lähialueen palveluita ja paikkoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 32-34.) Vaikka oppimisympäristön määrittely on usein kontekstiin sidonnaista ja siitä voidaan erottaa eri ulottuvuuksia, on huomioitava niiden merkitys toisiinsa. Varhaiskasvatuksessa ei esiinny vain psyykkistä, fyysistä tai sosiaalista ympäristöä vaan ne ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi käytössä olevat tilat tai rakennuksen suuruus voi vaikuttaa lapsiryhmien kokoon ja toiminnan järjestämiseen, joka osaltaan muokkaa sosiaalista ja psyykkistä oppimisympäristöä.

Opinnäytetyössä keskitytään fyysiseen oppimisympäristöön, sillä tarkoituksena on selvittää tilojen, erilaisten pohjaratkaisuiden, muunneltavuuden, lähiympäristön sekä erilaisten opetusvälineiden ja tarvikkeiden merkitystä jokapäiväisiin siirtymätilanteisiin. Oppimisympäristöstä voidaan erilaisissa yhteyksissä puhua myös esimerkiksi toimintaympäristönä tai hoito- ja kasvatusympäristönä (Koivunen 2009: 179, Brotherus & Hytönen & Krokfors 2002: 87). Tässä työssä on ensisijaisesti käytössä termi oppimisympäristö, sillä se on käytössä myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ja Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2019: 12).

3.1 Fyysinen oppimisympäristö

Fyysisen oppimisympäristön määritellään pitävän sisällään päivähoitorakennuksen sekä piha-alueen. Nykyään on paljon erilaisia tiloja, jotka ovat jälkikäteen muunneltu päiväko-deiksi, eivätkä ne sen takia vastaa kaikkia lapsiryhmän tarpeita (Koivunen 2009: 179). Tämän lisäksi fyysiseen oppimisympäristöön voidaan laajemman määritelmän mukaan laskea kuuluvaksi lähiympäristö, ihmiset ja opetusvälineet. Esimerkiksi Helsingin kaupunki venyttää oppimisympäristön käsitettä laajalle, sillä siihen kuuluu hyvien liikenneyhteyksien ansiosta mukaan koko kaupunki sekä virtuaalinen todellisuus ja digimaailma (Helsinki Education Week 2019). Oppimisympäristönä koko kaupunki -ajattelua voi olla helpompaa toteuttaa itsenäisempään toimintaan ja liikkumiseen kykenevien kouluryhmien kanssa, mutta myös varhaiskasvatuksessa voidaan saada paljon irti erilaisista retkistä hieman kauemmaksikin.

Mitä tulee päiväkodin ympäristöön, sitä voidaan luonnehtia kodinomaiseksi ja sen tulisi mahdollistaa monipuolista toimintaa kuten leikkimistä ja oppimista sekä lepoa. Tilojen on myös mahdollistettava eriaikainen toiminta (Brotherus et al. 2002: 91-92). Tämä koskee etenkin siirtymätilanteita, joissa usein otetaan ensin osa lapsista pukemaan, vessaan tai lepohuoneeseen kun toiset vielä syövät tai lukevat kirjaa. Myös pienryhmätoiminta on eriaikaista kun lapset leikkivät vapaasti useita eri leikkejä samoissa tiloissa tai tekevät ohjatusti erilaista toimintaa.

Suomalaista esiopetuksen oppimisympäristöä on kritisoitu siitä, kuinka se on suunniteltu pääosin ruokailua ja lepoa ajatellen, eikä niinkään monipuolista toimintaa varten. Toimintaa varten tarkoitettut tilat ovat siis vähäisiä ja niiden muunneltavuus, esimerkiksi sermien ja nurkkausten avulla, on tärkeää. (Brotherus et al. 2002: 90-92.) Brotheruksen et al. mukaan uuden päiväkotiarkkitehtuurin tulisi ottaa huomioon juuri tämä monipuolinen ja

mahdollisuuksista runsas ympäristö ja sen luominen. Näin on tapahtunutkin remontoituissa tai uusissa rakennetuissa päiväkodeissa, joissa voidaan havaita pedagogiikkaa tukevaa arkkitehtuuria (Vantaan kaupungin tiedote 2019). Helsingin kaupunki remontoi ja rakentaa jatkuvasti päiväkotij- ja koulurakennuksia (Päiväkodit ja koulut - tilahankkeita 2019).

Ruokailu ja lepo muiden päivähoidon jokapäiväisten toimintojen kanssa ovat kuitenkin olennaisia osia päivää ja arkea. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän aikaa käytetään näihin toimintoihin. Myös näissä tilanteissa pedagoginen elementti on esillä leikkien, lorujen, laulujen ja pelien muodossa. (Tiusanen 2008:79-81). Edellä esitettyjen näkökulmien perusteella voidaan ajatella, että hyvä fyysinen ympäristö ruokailulle, hoivalle ja nukkumiselle sekä oppimispainotteiset tilat ovat molemmat tärkeitä elementtejä varhaiskasvatuksessa.

Fyysistä oppimisympäristöä ja sen merkitystä on tutkittu myös muissa yhteyksissä. Pia Björklid kirjoittaa tieteellisessä katsauksessaan *Lärande och fysisk miljö* (2005) fyysisen ympäristön merkityksestä oppimiseen, leikkiin, kehitykseen ja arkeen. Björklid korostaa, että kyseessä on oppimisen lisäksi myös ympäristö kehitystä ja sosialisaatiota varten. (Björklid 2005: 175). Siirtymätilanteet esimerkiksi syömään, nukkumaan ja ulos ovat osa varhaiskasvatuksen jokapäiväistä arkea ja pitävät sisällään usein tilasta toiseen liikkumista, jolloin voidaan kokea erilaisten tilajärjestelyiden sekä ympäristön olevan oleellisessa roolissa päivittäisissä rutiineissa. Kappaleessa neljä avataan enemmän siirtymätilanteisiin liittyvää teoriaa ja tutkimustietoa.

3.2 Oppimisympäristön haasteet ja turvallisuus

Viime kappaleessa esitellyissä lähteissä avataan hyvän ja toimivan fyysisen oppimisympäristön vaatimuksia tai tavoitteita. Björklid (2005) perehtyy katsauksessaan myös siihen, millainen on huono tai toimimaton oppimisympäristö. Hän esittelee aiheesta tehtyä tutkimusta, jonka mukaan huonoa oppimisympäristöä voidaan luonnehtia esimerkiksi huonoilla pohjaratkaisuilla, stressillä ja melusaasteen määrällä sekä jatkuvalla tilan läpikulmisella (Björklid 2005: 40-42). Tällaisia "huonon oppimisympäristön tunnusmerkkejä" tai muita rakenteellisia puutteita voidaan yrittää korjata erilaisilla ratkaisuilla, esimerkiksi sormien tai ääntä vaimentavien materiaalien avulla.

Tämän lisäksi toimivan fyysisen oppimisympäristön järjestämisessä on otettava huomioon erilaiset haasteet ja turvallisuusvaatimukset. Rakennettaessa ja suunniteltaessa päiväkotij- ja koulurakennuksia Suomessa, tulee opetushallituksen asettamat vaatimukset ottaa huomioon. Esimerkiksi äänimaailma, viihtyisyys, virikkeet ja tilojen tarkoituksenmukaisuus ovat tärkeitä elementtejä. Tämän lisäksi muita huomioitavia yksityiskohtia sekä kokonaisuuksia on paljon. Fyysiseen oppimisympäristöön liittyy myös yksikön koko, sisätilojen tilajärjestelyt sekä tilojen mitoitus, jotka vaativat ettei tiloihin sijoiteta enempää henkilöitä kuin on turvallista. (Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus 2020.) Tähän liittyen on uutisoitu paljon ylimitoitetuista lapsiryhmistä päiväkodeissa. Esimerkiksi Ylen julkaisemassa uutistekstissä kerrotaan laittomista lapsiryhmistä, joissa saattaa olla jopa yli kolmekymmentä lasta (Vuolteenaho, Siironen 2019). Suuret ryhmäkoot voivat olla merkittävä haaste laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle, mutta myös turvallisuusriski.

Yksi fyysisen oppimisympäristön haaste sekä mahdollisuus on alue, jolla päiväkotij sijaitsee. Päiväkotirakennuksia sijaitsee monipuolisesti eri puolella Helsinkiä esimerkiksi syrjäisemmillä asuinalueilla sekä aivan keskustassa. Joissakin päiväkodeissa ulkoillaan erillisellä pihalla, jolloin saatetaan ylittää suojatie päivittäisissä siirtymissä. Kantakaupungissa voidaan helposti harjoitella raitiovaunulla kulkemista ja Itä-Helsingissä hypätään lapsiryhmän kanssa metroon. Usein retkille liikutaan kävellen eli liikenteen kanssa on oltava tarkkana. Eri asuinalueilla on myös erilaisia ulkoilumahdollisuuksia vaikkapa metsäretkien suhteen. Lisäksi palveluiden sijainnit poikkeavat toisistaan eri puolella Helsinkiä, esimerkiksi kirjastot ovat yleisiä retkikohteita lapsiryhmän kanssa. Sijainti voidaan siis kokea haastavana tai mahdollistavana riippuen myös resursseista sekä kasvattajien näkemyksistä ja asenteista.

Opinnäytetyössä tullaan selvittämään ammattikasvattajien näkemyksiä fyysisten oppimisympäristöjen merkityksestä siirtymiin, eikä ennalta voida tietää suhtautuvatko he päiväkotinsa tiloihin niiden positiivisten, negatiivisten vai mahdollisesti molempien puolien kautta. Jotta voidaan selvittää mahdollisimman laajasti, mutta opinnäytetyön laajuuden huomioiden, pienellä otannalla erilaisten oppimisympäristöjen yhteyttä siirtymiin, toteutetaan aineiston kerääminen yhteistyössä toisistaan poikkeavien päiväkotien kanssa. Tarkoituksena on löytää päiväkoteja, jotka sijaitsevat eri alueilla tai ovat rakennettu eri aikaan.

4 Siirtymätilanteet

Varhaiskasvatuksessa siirtymätilanteet ovat luonnollinen osa arkea. Vaikka päivittäiset siirtymät vievät paljon aikaa sekä lasten että kasvattajien päivästä ja ovat merkittäviä kasvun ja kehityksen paikkoja, ei niitä ole tutkittu monipuolisesti. Tutkitun tiedon puuttumisen lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakaan ei pureuduta siirtymätilanteisiin kovin syvällisesti, vaan niihin viitataan päivittäin toistuvina hoitotilanteina, jotka pitävät sisällään ruokailun, levon, pukemisen ja riisumisen sekä hygieniasta huolehtimisen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 23).

Huolimatta siirtymätilanteiden jatkuvasta päivittäisestä toistumisesta, ne aiheuttavat usein levottomuutta. Siirtymissä lapset joutuvat usein toimimaan itsenäisesti ilman selkeää ohjausta ja aikuisen tukea. Tämän lisäksi haastetta luo tilanteiden puutteellinen strukturointi. Strukturointi eli toiminnan rakenne tarkoittaa päivittäin samanlaisina toistuvia vaiheita, joilla on suuri merkitys, sillä ne luovat lapsille turvallisuutta ja osaltaan vähentävät levottomuutta. (Koivunen 2009: 58.) Johdannossa todettiin kuinka Voglerin et al. (2008) määritelmän mukaan siirtymätilanteet voidaan jakaa vertikaalisiin ja horisontaalisiin siirtymiin. Tämän opinnäytetyön yhteydessä siirtymätilanteilla tarkoitetaan juuri näitä päivittäisiä eli horisontaalisia siirtymätilanteita.

4.1 Horisontaaliset, arkipäiväiset siirtymätilanteet

Puhuttaessa horisontaalisista siirtymistä käsitellään lasten rutiininomaista liikkumista elämänsä alueelta toiseen, kuten kodista päiväkotiin tai perhepäivähoidosta leikkipuihin. Siirtymät määrittävät lapsen liikkumista niiden instituutioiden sisällä ja sisälle, joissa lapsi toimii (Vogler et al. 2008). Tämä vaikuttaa lasten hyvinvointiin, sillä jos esimerkiksi siirtymätilanteiden laatu päiväkodissa ei ole hyvä, lapsi voi kokea turvattomuutta (Koivunen 2009:58). Ottaen huomioon sen, että Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuu 1-6 vuotiaista lapsista suuri osa (n. 77%) ja että osallistuminen tapahtuu pääasiassa (76%) päiväkotitoiminnan muodossa (Varhaiskasvatus 2019. 2020), voidaan arkiset siirtymätilanteet nähdä isona osana monen lapsen kehitystä ja arkea. Siirtymätilanteiden tarkastelu voi tarjota tietoa siitä, miten lapset käsittelevät, järjestävät ja yhdistävät tiloja ja yhteisöjä siirtyessä kontekstista toiseen (Hedegaard & Fleer 2019. 146.) Voidaan ajatella, että siirtymien tulisi laajuutensa tähden vaikuttaa siihen, miten kasvattajat lähestyvät lastenhoitoa ja pedagogiikkaa.

Siirtymätilanteiden aikana lapsi orientoituu tilanteiden luomiin vaatimuksiin eri tavalla (Hedegaard & Fler 2019: 14-16). Esimerkiksi aamupiiriin mennessä yleisenä tavoitteena, jonka ympäristö sekä varhaiskasvatijat asettavat lapselle, on oppiminen. Lapsen siirtyessä tilaan, jossa on vedetty sängyt esille ja verhot laitettu kiinni, tavoitteena on hoidollinen elementti eli lepo. Hedegaard & Fler (2019: 147) tuovat myös esille tekstissään, kuinka pääasiallisesti lapsen suhde ympäristöön muuttuu ja vähemmän itse ympäristö. Käytännössä monet päiväkodin toiminnoistakin tapahtuvat samoissa tiloissa, mutta erilaisella vireellä sekä erilaisilla pienillä järjestelyillä. Esimerkiksi samassa huoneessa voidaan järjestää aamupiiri, ohjattua toimintaa, vapaata leikkiä tai lepoa.

Samalla tavalla siirtyessä tilanteesta toiseen lapset kokevat myös identiteetin muutoksia. Nämä muutokset voivat näkyä esimerkiksi lapsen roolissa, pukeutumisessa, käyttäytymisessä ja tavoissa puhua kun lapsi orientoituu eri tilanteisiin, kuten aamupiiriin. Muutos tapahtuu siis tilanteen tavoitteiden lisäksi myös lapsessa. (Vogler et al. 2008: 20-21.)

4.2 Siirtymätilanteet päiväkodin arjessa

Horisontaaliset siirtymät ovat lapsille turvallinen, toistuva asia. Ne ovat kuitenkin kehityksen myötä jatkuvassa muutoksessa. Lapsi saattaa kulkea aluksi päiväkotiin tai vaikkapa retkelle rattaissa. Ajan ja kehityksen myötä lapsen pyrkimys autonomiaan ja kannustus itsenäiseen toimintaan kuitenkin lisääntyy – rattaiden sijaan lapsi kävelee itse. Itse siirtymätilanne eli päiväkotiin kulkeminen pysyy samana, mutta tapa, jolla siirtymä toteutuu, on erilainen. Kyky liikkua paikasta toiseen itse on lapselle askel itsenäisyyttä kohti. (Hedegaard & Fler 2019: 158.) Sama ilmiö tapahtuu esimerkiksi pukemisen suhteen, sillä ensin lapsi tarvitsee aikuisen apua jokaisen vaatekappaleen kanssa. Myöhemmin ulosmeno helpottuu kun lapsi saa jo itse toppapuvun tai ulkohousut päälle.

Arkipäiväiset siirtymätilanteet eivät ole aina aikuisjohtoisia tai ennalta organisoituja. Päiväkodin struktuuri voidaan jakaa aikuisjohtoisiin aktiviteetteihin ja aikaan, jolloin lapsilähtöinen vapaa leikki painottuu. Molemmista struktuurin osista voidaan löytää horisontaalisia siirtymätilanteita: aikuispainotteiseen toimintaan sisältyy esimerkiksi siirtyminen ruokailuun, ulosmeno ja päiväpiiriin tai ohjattuun toimintaan asettuminen. Lapsipainotteinen aika löytää siirtymätilanteita leikin vaihtamisesta ja aloittamisesta. (Hedegaard & Fler 2019: 12-21, 152.)

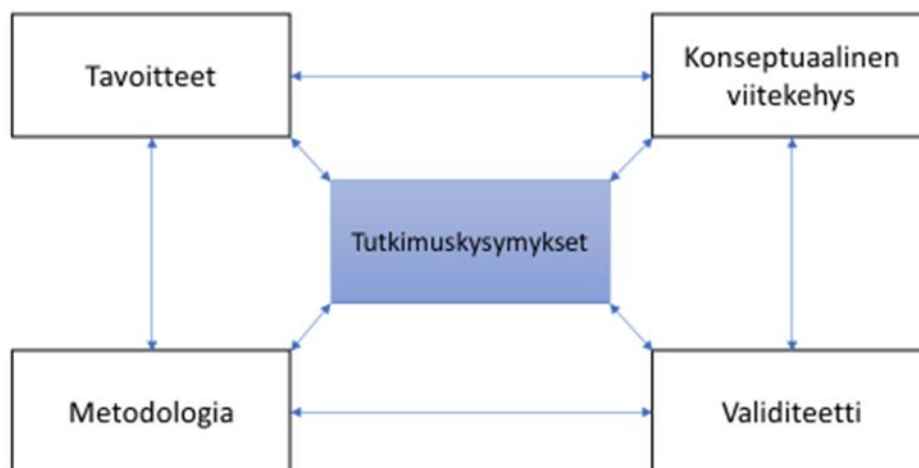
Lapset pystyvät aktiivisesti suunnittelemaan ja luomaan siirtymiä toistensa kanssa esimerkiksi päättämällä säännöistä, kutsumalla toisia lapsia mukaan leikkeihin sekä aloittamalla aktiviteetteja. Suunnittelu lisää lasten osallisuuden kokemusta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tämä näkyy päiväkodissa usein ruokailun ja pukeutumisen aikaan, jolloin lapset monesti suunnittelevat toistensa kanssa tulevia leikkejään. Jos lapsi ei pääse osaksi suunnittelemaan toimintaa, voi hän kokea jäävänsä ulkopuolelle ja myös jäädä fyysisesti ulkopuolelle leikistä ja joutua haavoittuvaan asemaan. Aikuisten ja varhaiskasvattajien tulee siis olla tietoisia lapsijohtoisista siirtymätilanteista ja niiden suunnittelusta, jotta voidaan ehkäistä mahdollista ulkopuolelle jättämistä tai syrjintää. (Stanek 2014, Hedegaard & Fleer 2019:152-153.).

Hedegaardin ja Fleerin (2019: 155-157) mukaan siirtymätilanteiden kautta lapsi oppii myös ajan käsitystä, vaikka hän ei osaisi vielä kertoa, mitä kello on. Usein lapsi kertoo, mihin aikaan vanhempi hakee hänet ja määrittää tämän ajan suhteessa iltapäivän aktiviteetteihin sekä yleiseen haku-aikaan. Lapselle voi olla hyvin tärkeää, että hänet haetaan vaikkapa välipalan jälkeen. Arkiset siirtymätilanteet luovat turvallisuuden tunnetta lapselle juuri niiden rutiininomaisuuden ja toistuvuuden myötä. Ruokailun jälkeen mennään nukkumaan, nukkumisen jälkeen syödään välipala, sitten mennään ulos ja lopuksi vanhempi tulee hakemaan. Näin lapsi on aina tietoinen päiväkotipäivän tavanomaisesta etenemisestä.

5 Tutkimussuunnitelma

Opinnäytetyö lukeutuu laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen ja –analyysin alle. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä analyysissä tarkastellaan lukuja ja niiden välisiä systemaattisia, tilastollisia yhteyksiä, jotka saatetaan lopuksi taulukkomuotoon (Alasuutari 2011: 27). Tämän opinnäytetyön pyrkimyksenä on kuitenkin tuottaa syvempää tietoa tarkastelluista ympäristöistä ja tilanteista muun muassa niiden tarkoitusten, merkitysten ja laadun suhteen varhaiskasvatuksen työntekijöiden haastattelujen kautta, jolloin tutkimus on kvalitatiivista. Laadullisen tutkimuksen peruskulmakivi on havaintojen teoriapitoisuus. Yksilön, olkoon yksilö tutkimuksen tekijä tai tutkimuksen kohde, käsitys ilmiöstä vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin, joten ne voivat olla sisällöltään osittain subjektiivisia. (Tuomi & Sarajarvi 2018.) Tässä mielessä laadullinen tutkimus korostaa teoriapitoista havainnointia objektiivisuuden tavoittelun suhteen.

Kvalitatiivista tutkimusta voidaan lähestyä Maxwellin (2008) mukaan tarkastelemalla viittä eri komponenttia, joista jokainen on tärkeä tutkimuksen laadun ja selkeyden kannalta. Lähestymistavan muodostavat tavoitteet, metodit, tutkimuskysymykset, validiteetti sekä konseptuaalinen viitekehys, jotka toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Esimerkiksi tavoitteet vaikuttavat siihen, millaisia metodeja valitaan ja metodit vaikuttavat tutkimuksen validiteettiin. Tätä vuorovaikutusta kuvastaa hyvin kuvio 1.

Kuvio 1. Lähestymistapa kvalitatiiviseen tutkimukseen. J. A. Maxwell, 2005.

Tutkimuksen tavoitteet vastaavat kysymykseen siitä, miksi tutkimus on tekemisen arvoista, mitkä ovat selvennettäviä asioita ja mihin käytäntöihin tutkimuksen on tarkoitus syventyä ja vaikuttaa. Konseptuaalinen viitekehys määrittää millaista ymmärrystä ja teoreettista tietoa löytyy tutkittavasta aiheesta ja miten sitä hyödynnetään tai tullaan hyödyntämään tutkimuksessa. Metodit ja metodologia todentavat konkreettisesti aineiston ja datan keräämistä sekä analysoimista. Tutkimuksen validiteetilla tarkastellaan sen luotettavuutta ja mahdollisia vaihtoehtoisia selityksiä tuloksille, ja tutkimuskysymyksillä kartoitetaan sitä, mitä halutaan ymmärtää. Määritetyt tutkimuskysymykset vaikuttavat eniten kaikkiin tutkimuksen osa-alueisiin, tosin niitä ei tulisi määrittää tarkasti ennen kuin tavoitteet ja teoreettinen viitekehys ovat selviä. Laadukkaassa ja pätevässä tutkimustyössä vaaditaan näiden osien läsnäoloa ja niiden luomiin kysymyksiin vastaamista. (Maxwell 2008: 216-222.)

Opinnäytetyössä pyritään vastaamaan edellä esitettyihin komponentteihin. Tavoitteita käsiteltiin johdannossa ja niihin myös perehdytään kappaleessa 5.1 *Tutkimuskysymysten määrittely*. Konseptuaalinen viitekehys painottuu erityisesti fyysistä oppimisympäristöä sekä horisontaalisia siirtymätilanteita ympäröivään teoriaan. Pääasiallisesti Hede-gaardin ja Fleerin teos *Children's Transitions in Everyday Life and Institutions* (2019) sekä Voglerin et al. teos *Early childhood transitions research: A re-view of concepts, theory, and practice* (2008) ovat tukena siirtymätilanteisiin liittyvälle viitekehykselle. Fyysiseen oppimisympäristöön pureutuu Björklidin teos *Lärände och fysisk miljö* (2005) sekä kirja *Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka* (Brotherus et al. 2002). Lähestyttäessä opinnäytetyön tutkimuksellista puolta hyödynnetään muutamaa kvalitatiivista tutkimusta käsittelevää lähdemateriaalia (Alasuutari 2011; Maxwell 2008; Tuomi & Sarajärvi 2018).

Metodeja ja metodologiaa määritetään ja tarkastellaan kappaleessa 5.2, jossa keskitytään paljolti aineistonkeruuseen liittyvään metodologiaan, eli haastatteluun ja sen muotoihin. Tutkimuskysymyksiin syvennyttään seuraavassa kappaleessa 5.1. Validiteetti eli luotettavuus/pätevyys on tavoitteena kun tehdään tutkimusta ja siihen palataan opinnäytetyön reflektiivisessä osuudessa kun tulokset ja johtopäätökset ovat valmiina.

Edellä mainitut komponentit – validiteetti, tavoitteet, metodit, viitekehys, ja tutkimuskysymykset – luovat pohjan aineiston keruuseen ja sitä kautta kvalitatiivisen analyysin toteuttamiseen. Laadullinen analyysi voidaan jakaa kahteen eri vaiheeseen, *havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen* tai *tulkintaan*. Havaintojen pelkistämällä tarkoitetaan kahta eri asiaa - ensimmäiseksi sitä, kuinka aineistoa katsastetaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta ja keskittyen siihen, mikä on näkökulman ja asetettujen tutkimuskysymysten kannalta olennaista ja toiseksi sitä, kuinka havaintoja yhdistetään yhteisiä piirteitä etsimällä aineiston määrän vähentämiseksi. (Alasuutari 2011: 31-34.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä saadut haastatteluvastaukset järjestellään ja kategorisoidaan haastattelukysymysten (Liite 1) rungon mukaan sekä teemoittelua hyödyntäen.

Arvoituksen ratkaiseminen laadullisessa tutkimuksessa merkitsee sitä, kuinka johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden kautta luodaan tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Johtolangat ja vihjeet tässä tapauksessa ovat aiempaa tutkimustietoa ja kirjallisuutta, havainnoinnin pelkistämisen prosessin kautta muotoutuneita havaintolauseita, tilastotietoa, ja

ihmisten yksittäisiä tapoja ilmaista asioita, jotka tulevat esille hankitussa datassa. (Alasuutari 2011: 34-37.) Johtuen opinnäytetyön pienestä laajuudesta sekä aiheeseen liittyvän tutkimustiedon vähäisyydestä tähän ei kuitenkaan paneuduta syvällisesti.

Seuraavissa kappaleessa käsitellään opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä. Siinä määritellään tarkat tutkimuskysymykset ja miten niihin päädyttiin. Sen jälkeen avataan menetelmiä, joita työssä käytetään ja sovelletaan aineiston hankkimiseksi. Lisäksi pohditaan tutkimuseettisiä kysymyksiä, jotka voivat kohdistua niin aikuisiin kuin päiväkodin lapsiin ja jotka ovat tärkeitä ottaa huomioon.

5.1 Tutkimuskysymyksen määrittely

Tutkimuskysymysten funktiot ovat kaksipuoleisia. Ne auttavat keskittämään tutkimusta tiettyyn alueeseen sekä ohjeistavat siinä, miten toteuttaa tutkimus. (Maxwell 2008: 229.) Maxwell avaa tekstissään Milesin & Hubermanin kartoittamia haasteita, joita tutkimuskysymysten luomisessa voi esiintyä. Kysymysten ollessa liian laveita tai hajanaisia syntyy vaikeuksia datan löytämisen, käyttämisen, keräämisen ja analysoimisen suhteen. Toisaalta tutkimuskysymykset, jotka ovat liian tarkasti määriteltä tutkimuksen ollessa alkuvaiheilla, saattavat johtaa teorian tai aiempien kokemusten huomiotta jättämiseen. Lisäksi haasteena on tahaton olettamuksien asetus tutkimuskysymyksiin. Esimerkiksi kysymys: ”Miten oppimisympäristö vaikuttaa varhaiskasvattajien kokemaan stressiin siirtymätilanteissa?” on jo asettanut oletuksen siitä, että varhaiskasvattajat kokevat stressiä siirtymätilanteissa. Maxwell korostaa, että tämänkaltaiset olettamukset tulee tarkastaa sekä oikeuttaa, jotta ne voivat esiintyä tutkimuskysymyksissä.

On hyvä muistaa ero *tutkimuskysymysten* ja *haastattelukysymysten* välillä. Tutkimuskysymykset tarkastelevat sitä, mitä halutaan ymmärtää, ja haastattelukysymykset luovat ja keräävät dataa, jotta näitä asioita voidaan ymmärtää (Maxwell 2008: 230). Seuraavaksi määritellään opinnäytetyön tutkimuskysymykset – haastattelukysymyksiin palataan kappaleessa 6.

Johdannossa avattiin opinnäytetyön tavoitteita, joiden pohjalta määritetään tutkimuskysymykset. Tämän opinnäytetyön pääasiallinen tutkimuskysymys on

”Millainen merkitys fyysisellä oppimisympäristöllä on siirtymätilanteissa varhaiskasvattajien näkemysten mukaan?”

Tämä kysymys etsii perusteluja ja erilaisia näkemyksiä oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden välisestä yhteydestä. Vastauksia etsitään haastatteleamalla yksittäisiä varhaiskasvattajia, joilla voi olla vaihtelevia kokemuksia ja ajatuksia aiheesta. Tutkimuskysymyksessä nostetaan esille tärkeimmät teoreettiseen viitekehykseen liittyvät käsitteet oppimisympäristö sekä siirtymätilanteet. Edellä esitelty tutkimuskysymys on opinnäytetyön tutkimuksellisuuden kannalta merkittävin, mutta sen lisäksi asetetaan toinen kysymys, joka tukee reflektointia. Tavoitteena on myös selvittää kasvattajien näkemyksiä siirtymätilanteista eli koetaanko ne esimerkiksi haastaviksi tai vaikeasti organisoitaviksi vai sujuvatko ne hyvin. Tämän opinnäytetyön toissijainen tutkimuskysymys on

“Millaisena varhaiskasvatuksen työntekijät näkevät siirtymätilanteet?”

Toissijaisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on tuottaa tietoa kasvattajien näkemyksistä, mutta ennen kaikkea tukea opinnäytetyön reflektiivistä osuutta kun kerättyä materiaalia ja tutkimustuloksia ruvetaan pohtimaan. Ja jotta voidaan pohtia oppimisympäristön merkitystä siirtymätilanteissa on hyvä saada kuvaa siitä, miten nämä tilanteet yleisesti toimivat.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään useimmiten havainnoimalla, haastatteleamalla ja kyselemällä sekä erilaisten dokumenttien kautta. Erilaisia menetelmiä voidaan yhdistää tai käyttää vaihtoehtoisesti, riippuen siitä mikä on tarkoituksenmukaisinta tutkimuksen kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä hyödynnetään pääasiallisena aineistonhankintamenetelmänä haastattelua. Johtuen koronaviruksen aiheuttamista rajoitteista Helsingin kaupunki myöntää syksyille 2020 tutkimuslupia vain sellaisiin töihin, jotka voidaan toteuttaa etäyhteyksien avulla. Alkuperäisenä tarkoituksena oli toteuttaa haastattelut päiväkodissa sekä sen lisäksi havainnoida erilaisia oppimisympäristöjä. Tilanteen vuoksi päiväkodin työntekijöitä haastatellaan kuitenkin puhelimitse. Myöskään päiväkotien havainnointi ei syksyllä 2020 ole mahdollista, joten päiväkodin työntekijöitä pyydetään halutessaan valokuvaamaan tilojaan. Havainnoimisella tai valokuvilla ei kuitenkaan ole tutkimuskysymysten kannalta merkittävää roolia, kun halutaan selvittää kasvattajien näkemyksiä, vaan sen tarkoituksena on auttaa opinnäytetyön toteutusprosessissa hahmottamaan erilaisia oppimisympäristöjä.

Haastattelu on toimiva menetelmä, kun halutaan selvittää yksittäisten ihmisten ajatuksia tai toimintatapoja. Tarkoituksena on kerätä mahdollisimman paljon tietoa tai haastateltavan kokemuksia aiheesta. Haastattelussa korostuu myös joustavuus, sillä se antaa mahdollisuuden toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä tai sanamuotoja sekä keskustella haastateltavan kanssa. Lisäksi jatkokysymysten mahdollisuus antaa tilaa tiedonhankinnalle.

Haastattelua lähestytään opinnäytetyössä jakaen se viiteen eri vaiheeseen pohjautuen Rabionetin (2011) tekstissä *How I Learned to Design and Conduct Semi-Structured Interviews: An Ongoing Journey* annettuun jakoon. Ensimmäisenä vaiheena on haastattelumuodon valinta ja kyseisen valinnan perusteet. Tämän opinnäytetyön yhteydessä haastattelumuodoksi on valittu teemahaastattelu. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen perusteella ja niihin voidaan liittää tarkentavia kysymyksiä perustuen saatuihin vastauksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Teemahaastattelu antaa tilaa kasvattajien omille näkemyksille, sillä ei voida automaattisesti olettaa heidän kokevan fyysisen ympäristön vaikuttavan negatiivisesti tai positiivisesti siirtymätilanteiden sujuvuuteen. Syventävien kysymysten avulla voidaan keskittyä myös niihin yksityiskohtiin, jotka haastateltavat kokevat kaikkein merkittävimiksi.

Toinen vaihe käsittelee eettisten seikkojen huomioimista haastattelussa. Aiheet kuten yksityisyys ja anonymiteetti nousevat esille, ja niitä käsitellään opinnäytetyössä kappaleessa 5.5. Myös järkevä kysymysten rajaaminen on sekä työn sujuvuuden että eettisen toiminnan kannalta tärkeää. Tämän lisäksi huomioidaan Helsingin kaupungin edellyttämät tietosuojaselosteet sekä suostumusasiakirjat ja muut vaadittavat liitteet, jotka löytyvät työn lopusta (Liite 2 & 3.)

Kolmantena vaiheena on haastattelun toteutuksen protokolla. Tämä protokolla koostuu Rabionetin (2011) mukaan pääasiallisesti kahdesta eri alueesta – esittäytymisestä ja kysymyksistä. Esittäytymisen tulisi luoda yhteishenkeä, luoda hyvä ympäristö haastattelulle, ja kannustaa totuudenmukaisiin vastauksiin. Jos esimerkiksi haastattelijan ensivaikutelma on haastateltavalle epäsuopea tai tuomitseva, saattaa hän jättää sanomatta tutkimuksen kannalta merkittäviäkin asioita. Myös tietosuojalliset asiat mainitaan suullisesti. Kolmannen vaiheen toinen osa liittyy juuri itse kysymyksiin, joita kysytään, sekä siihen, miten niitä jalostetaan ja millaiset kysymykset voisivat olla jatkokysymyksiä. Kysymykset määrittävät haastattelun suuntaa, joten on tärkeää, etteivät ne vie haastattelua

ja sitä myötä saatua dataa aihealueen ulkopuolelle. Puolistrukturoitu haastattelu tarjoaa hyvän mahdollisuuden haastattelijalle viedä haastattelua vastausten perusteella uusiin suuntiin, mitä ei oltu etukäteen ajateltu käsiteltävän. (Rabionet 2011; DiCicco-Bloom & Crabtree 2006.)

Haastattelun neljänteen vaiheeseen sisältyy sen toteutuksen ja äänittämisen vaihe. Tällöin on hyvä tarkastella ja miettiä esimerkiksi äänityslaitteen käyttöä haastattelussa, äänityksen kapasiteettia, ympäristöä, jossa haastattelu tapahtuu ja sitä, ovatko haastattelija ja haastateltava ennestään tuttuja. (Rabionet 2011.) Opinnäytetyön haastattelun toteutuksen suhteen pyritään minimoimaan mahdolliset teknologiset ongelmakohdat käyttämällä ja kokeilemalla haastattelussa käytettäviä sovelluksia ja laitteita ennen itse haastatteluja. Oman merkityksensä haastattelun toteuttamiseen ja äänittämiseen tässä opinnäytetyössä tuo haastatteluissa hyödynnettävä etäyhteys. Ennen varsinaista haastattelua puhelun äänittämistä kokeillaan omilla laitteilla. Puhelinhaastattelu myös vie mahdollisuuden eleiden ja ilmeiden tulkintaan, jolloin ollaan vain äänen varassa.

Viidentenä ja opinnäytetyölle viimeisenä vaiheena on haastattelun analysointi. Ideaalisti laadullisen datan analysointi tapahtuu samaa aikaa datan keruun kanssa, jotta sekä haastateltava että haastattelija voisivat auttaa toisiaan itselleen ominaisissa tehtävissä. Prosessi on iteratiivista, jatkuvasti itsensä päälle rakentavaa, kunnes uusia teemoja tai informaatiota ei nouse esille datan keruusta taikka analyysistä (DiCicco-Bloom & Crabtree 2006). Analysointiin paneudutaan tarkemmin kappaleessa 5.4.

5.3 Kohderyhmä ja päiväkodit

Jotta voidaan selvittää oppimisympäristön ja tilojen merkitystä siirtymätilanteisiin, tulee kohderyhmään ja alueeseen tehdä rajauksia, johtuen päivähoitojärjestelmän laajuudesta. Toiminta-alueeksi rajataan Helsingin kaupungin päiväkodit, sillä ne noudattavat yhteistä varhaiskasvatussuunnitelmaa ja niitä on monipuolisesti eri alueilla ja erilaisissa ympäristöissä. Haastatteluja tehdään yhteistyössä kolmen päiväkodin työntekijän kanssa. Jokaisesta päiväkodista haastatellaan yhtä työntekijää, joka voi työskennellä joko varhaiskasvatuksen opettajan tai lastenhoitajan nimikkeellä.

Lisäksi kohderyhmä rajataan noin 3-5 vuotiaiden lasten ryhmiin. Tämä sulkee pois esi-kouluryhmät, jotka noudattavat varhaiskasvatussuunnitelman sijaan omaa esiopetus-suunnitelmaa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016), jolloin tilaratkaisut

saattavat olla enemmän oppimis- kuin hoitopainotteisia. Lisäksi kohderyhmän ulkopuolelle jäävät alle kolmevuotiaat, johtuen henkilöstömitoituksen eroavaisuudesta. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä on vähemmän lapsia yhtä aikuista kohden (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018 § 1), jolloin hoito- ja siirtymätilanteiden rakenne on erilainen. Haastatteluun voi kuitenkin osallistua myös sisarusryhmässä työskentelevä kasvattaja. Sisarusryhmässä on 1-5 vuotiaita lapsia, jolloin ryhmä koko on alle kolmivuotiaiden määrästä riippuen hieman pienempi kuin 3-5-vuotiaiden ryhmässä.

Yhteistyöhön sopiville päiväkodeille ei kuitenkaan ole esimerkiksi sijaintiin, rakennusvuoteen, kokoon tai muihin tekijöihin liittyviä tarkkoja kriteerejä. Helsingin kaupungin sivuilla on listattuna kaikki kaupungin päiväkodit (Päiväkodit aakkosittain ja haku 2020), joihin tutustumalla otetaan yhteyttä mahdollisimman monipuolisesti eri päiväkoteihin, jotta voidaan selvittää kasvattajien kiinnostusta osallistua haastatteluun. Näin ollen myös haastateltavat valikoituvat halukkuuden perusteella, vastaamalla yhteydenottoon. Yhteyttä otetaan sähköpostitse useampaan päiväkotiin, jotka sijaitsevat erilaisissa ympäristöissä ja vaikuttavat kuvien perusteella eroavan toisistaan, jotta saataisiin mahdollisimman erilaisia näkökulmia aiheeseen liittyen. Mikäli haastatteluun päätyy kuitenkin samantyyllisiä päiväkoteja, esimerkiksi samana aikakautena suunniteltuja, toisiaan lähellä sijaitsevia yksiköitä tai vaikkapa samankokoisia taloja, se ei ole este haastattelulle. Jokaisessa päiväkodissa sekä jokaisella kasvattajalla on kuitenkin omat tapansa ja käytäntönsä sekä varmasti myös tilajärjestelynsä, joten vastausten ei odoteta toistavan itseään. Sähköpostit lähetetään varhaiskasvatusyksiköiden johtajille tai varajohtajille, mikäli heidän yhteystietonsa ovat näkyvillä kaupungin sivuilla. Heitä pyydetään tiedustelemaan olisiko talossa kiinnostunutta varhaiskasvatuksen opettajaa tai lastenhoitajaa osallistumaan opinäytetyön toteutukseen.

5.4 Aineiston hankinta ja analyysi

Aineisto hankitaan yhteistyössä kolmen päiväkodin kanssa. Jokaisessa päiväkodissa oli tarkoitus viettää aamupäivä, sillä siihen sisältyy eniten siirtymiä ja suurin osa lapsista on silloin paikalla. Ulkoilun, ruokailun ja lepo hetkelle siirtymisen ajan oli tarkoituksena havainnoida siirtymätilanteita. Haastattelut olisi toteutettu lasten lepo hetken aikana. Poikkeusolosuhteista johtuen alkuperäistä suunnitelmaa joudutaan kuitenkin muokkaamaan. Haastattelut toteutetaan puhelimitse yhteisesti sovittuina ajankohtina. Lisäksi päiväkodin työntekijöitä pyydetään ottamaan ympäristöstä ja tiloista kuvia, jotka lähetetään esimer-

kiksi sähköpostitse tai puhelimella. Haastateltavilta pyydetään kuvia esimerkiksi eteistöistä, sekä ryhmän käytössä olevista tiloista, sillä suurin osa siirtymistä tapahtuu näiden välillä. Vaikka koronavirusepidemian vaikutukset muuttavat myös opinnäytetyön toteutusta, halutaan päiväkodin henkilökuntaa kuormittaa mahdollisimman vähän, eikä haastattelu tai muu opinnäytetyön toteutus vaadi heiltä etukäteen muita valmisteluja. Haastattelun suuntaa antavat kysymykset ja teemat sekä lyhyt ohjeistus valokuvattaviin tiloihin toimitetaan kuitenkin päiväkotiin etukäteen, jotta kasvattajilla on mahdollisuus tutustua niihin. Haastattelut äänitetään, jotta kaikki oleellinen tieto saadaan tallennettua ja keskustelu sujuu luontevasti ilman jatkuvaa muistiinpanojen kirjoittamista.

Haastattelukysymykset löytyvät liitteenä työn lopusta (Liite 1) ja niiden sisältöä sekä saatuja vastauksia avataan kappaleissa 6 ja 7. Haastateltavilta kysytään heidän ryhmän tiloistaan sekä siirtymätilanteiden sujuvuudesta yleisellä tasolla. Lisäksi selvitetään oppimisympäristöön liittyviä seikkoja, joita haastateltava itse haluaisi kehittää tai parantaa sekä asioita, jotka nähdään positiivisina puolina. Haastateltavalta kartoitetaan myös, millaisia ratkaisuja heidän ryhmässään tehdään oppimisympäristön muokkaamiseksi sekä siirtymien helpottamiseksi.

Haastatteluiden äänittäminen mahdollistaa niiden analysoinnin ja purkamisen. Tallennetut haastattelut litteroidaan sanatarkan litteroinnin muodossa, jolloin kaikki puhe otetaan mukaan jättämättä mitään pois ja muutetaan kirjalliseen luettavaan muotoon. (Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely 2017). Koska haastattelut toteutetaan puhelinhaastattelun muodossa, on opinnäytetyön kannalta tärkeää, että kaikki mahdollinen tieto saadaan ylös analysoitavaksi, jotta haastattelusta voidaan saada mahdollisimman paljon irti. Perusteellinen kirjaaminen on tärkeää myös johtuen haastateltavien pienestä määrästä, sillä yksittäiset mielipiteet, näkemykset sekä yksityiskohdat voivat olla opinnäytetyön tulosten osalta merkittäviä. Valmis ja huolellinen litterointi mahdollistaa opinnäytetyön tulosten ja johtopäätösten tekemisen sekä aineiston analysoinnin.

Kun aineisto on litteroitu puheesta tekstiksi voidaan sitä lähteä purkamaan, jotta päästään muodostamaan tuloksia. Vaikka haastatteluiden otanta on pieni, vain kolme henkilöä, niin aineistoa jaetaan vastausten perusteella erilaisiin teemoihin tai keskeisiin aiheisiin. Aineiston analysoinnissa hyödynnetään teemoittelua, eli kerätyn aineiston jakamista ja järjestelemistä tiettyjen teemojen alle. Teemoittelun myötä nousevat teemat perustuvat usein saatuihin vastauksiin, mutta myös teorialähtöinen menettely on mahdollista.

(Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä teemoittelussa hyödynnetään ennalta suunniteltua haastattelurunkoa (Liite 1) ja siinä esiintyviä pääteemoja sekä haastatteluaineistoa. Näitä ennalta ajateltuja teemoja ovat fyysinen oppimisympäristö / päiväkodin tilat, tilajärjestelyt sekä siirtymätilanteet. Voi myös olla mahdollista, että haastatteluista nousee esille jokin teema, jota ei olla osattu ennakoida kysymyksiä laadittaessa tai siitä ei ole erikseen kysytty, mutta se osoittautuu merkittäväksi. Teemat voivat pitkältikin noudattaa haastattelukysymyksiä, mutta jäsentely voi mennä myös kokonaan uusiksi, jos vastaukset käsittelevätkin erilaisia aiheita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Kun teemoiksi määritetään oppimisympäristö ja siirtymätilanteet, päästään tuloksia kirjoitettaessa pohtimaan niiden välistä yhteyttä ja sitä, miten se tulee vastauksissa ilmi.

5.5 Tutkimuseettiset seikat

Opinnäytetyön toteutuksessa otetaan huomioon Tutkimuseettisen neuvottelukunnan linjaamat Hyvän tieteellisen käytännön sisällöt. Opinnäytetyön kannalta oleellisia kohtia ovat tiedeyhteisön tunnistamat toimintatavat eli rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus, eettisesti kestävät tutkimusmenetelmät, asianmukaiset viittaukset ja kunnioitus muiden tutkijoiden töihin, tutkimuslupan hankkiminen, tietosuojakysymykset sekä työn raportointi (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012: 6-7). Tutkimuslupaa haetaan Helsingin kaupungilta sille tarkoitetulla lomakkeella. Tämän lisäksi on eettisesti perusteltua antaa haastateltaville tieto opinnäytetyön aiheesta sekä kysymykset tai teemat etukäteen pohdittavaksi, jotta haastattelu onnistuu mahdollisimman hyvin (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Haastateltavien kasvattajien sekä kohdepäiväkotien lasten ja muun henkilökunnan tietosuojasta huolehditaan pohjautuen esimerkiksi Euroopan yleiseen tietosuojalakiin (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/579) sekä Suomen tietosuojalainsäädäntöön (Tietosuojalaki 5.12.2018/1050). Opinnäytetyössä mainitaan nimeltä ne päiväkodit, joissa aineistoa kerätään, mutta haastateltavien nimiä ei mainita työssä, vaan heihin viitataan ammattinimikkeellä, kasvattajana tai haastateltavana ja heitä voidaan yksilöidä numeroilla 1, 2 ja 3. Täysin anonymiksi haastattelua ei voi kuitenkaan väittää, sillä esimerkiksi saman työyhteisön jäsenten on mahdollista tunnistaa haastateltava. Lisäksi Helsingin kaupunki edellyttää tutkimuslupahakemuksissaan tietosuojaselosteen sekä suostumusasiakirjan laatimista (Tutkimuslupahakemus 2019), joten nämä laaditaan ja annetaan tiedoksi haastatteluun osallistuville. Tietosuojaselosteessa on listattuna

esimerkiksi haastateltavien tietojen käyttötarkoitus ja -perusteet sekä oikeudet. Suostumusasiakirja annetaan allekirjoitettavaksi tai tämän opinnäytetyön yhteydessä lähetetään sähköisesti haastateltavalle, jolloin sähköinen sekä suullinen suostumus riittää. Nämä asiakirjat löytyvät myös liitteinä työn lopusta (Liite 2 & 3). Lisäksi haastateltaville on lähetetty sähköpostilla viesti, jossa kuvaillaan lyhyesti ja tiivistettynä opinnäytetyön aihetta, tavoitteita sekä haastatteluun liittyviä yksityiskohtia. Keskustelu sähköpostitse on melko reaaliaikaista ja viesteihin reagoiminen tapahtuu nopeasti, jonka takia varsinaista saatekirjettä ei ole vaan tarvittaessa haastateltavat voivat kysyä tarkentavaa tietoa prosessista.

Tarkoituksena on myös, että varhaiskasvattajat voivat ehtiessään kuvata päiväkotien tiloja havainnollistamaan erilaisia oppimisympäristöjä, mutta niin ettei kuvissa näkyisi lapsia tai tunnistettavia yksityiskohtia kuten valokuvia tai nimiä seinällä, naulakoissa tai muualla. Alun perin oli tarkoituksena havainnoida siirtymätilanteita, jotta olisi voitu reflektoida kerättyä aineistoa eli varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä. Tämä havainnointi jää tekemättä edellä mainittujen syiden vuoksi, ja osittain pyritään korvaamaan varhaiskasvattajien päiväkodista ottamilla kuvilla ja sanallisilla kuvauksilla. Näitä kuvia ei kuitenkaan julkaista tämän työn liitteissä, sillä niissä voi kuitenkin näkyä esimerkiksi lasten nimiä ja henkilökohtaisia tavaroita, eivätkä ne ole työn lukemisen kannalta merkittäviä. Kerättyä aineistoa säilytetään vain opinnäytetyöprosessin valmistumisen kannalta tarvittavan ajan, jonka jälkeen se hävitetään, eikä sitä jaeta tai käsitellä julkisesti missään muualla kuin opinnäytetyön yhteydessä.

6 Toteutus

Haastateltavat valikoituivat satunnaisesti, halukkuuden ja kiinnostuksen mukaan. Eri päiväkoteja kartoitettiin ottamalla yhteyttä monipuolisesti eri puolella Helsinkiä sijaitseviin yksiköihin, joiden joukosta viestiin vastanneiden kanssa sovittiin haastattelut. Ennen haastatteluja haastateltavien kanssa keskusteltiin sähköpostiviestien välityksellä. Ensimmäiset haastattelut sovittiin jo ennen kesää ja yksi sovittiin nopealla aikataululla syksyn alussa. Haastateltaville kerrottiin opinnäytetyön aiheesta ja tavoitteista sekä toimitettiin kysymysten lisäksi tietosuojaseloste sekä suostumusasiakirja. Tarkemmat haastatteluajat sovittiin sähköpostitse.

Haastateltaville soitettiin sovittuina ajankohtina. Puheluissa mukailtiin kappaleessa 5.2. esitettyä haastattelun rakennetta. Haastattelun alussa haastattelijat esittäytyivät haastateltaville, joita tiedotettiin myös puhelun äänittämisestä. Alkuun ennen varsinaista haastattelua selvitettiin lapsiryhmän ikäjakaumaa, ryhmäkokoja sekä ryhmän työntekijöiden määrää. Haastattelut aloitettiin ennalta suunniteltujen kysymysten mukaan (Liite 1) ja riippuen saaduista vastauksista esitettiin syventäviä ja tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi koronaviruksen vaikutuksista siirtymätilanteisiin tai käytössä olevista välineistä odottelun helpottamiseksi. Kokonaisuudessaan kaikkien haastattelujen kesto vaihteli hieman kahdenkymmenen minuutin molemmin puolin. Kaikki kolme haastattelua sovittiin ajallisesti alle viikon päähän toisistaan. Haastattelutilanteiden sujuvuuden kannalta vastuuta jaettiin niin, että toinen opinnäytetyön tekijöistä esitti etukäteen suunnitellut kysymykset ja toinen äänitti haastattelua. Molemmat haastattelijat esittivät tarvittaessa tarkennuksia.

Päiväkodit, joiden kasvattajia haastateltiin tätä opinnäytetyötä varten ovat päiväkotit Jollas, päiväkotit Ariel sekä päiväkotit Kivilinna. Päiväkotit Jollas sijaitsee asuinalueella Helsingin Jollaksessa, Laajasalossa. Talo on yksikerroksinen, matalakattoinen ja jaettu useaan osaan. Se on rakennettu päiväkotikäyttöön (eikä esimerkiksi jälkikäteen muutettu päiväkodiksi), mukaillen tyyliltään useita muita päiväkotirakennuksia ympäri Helsinkiä. Haastateltavan mukaan talo on rakennettu vuonna 1984. Päiväkotit Jollaksessa on neljä lapsiryhmää, ja se kuuluu samaan varhaiskasvatusyksikköön kahden muun saman alueen päiväkodin kanssa. Päiväkotit Jollaksesta haastateltiin varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa, joka työskentelee 4-5-vuotiaiden lasten parissa.

Päiväkotit Ariel sijaitsee Kalasatamassa, kauppakeskus REDIn kupeessa, liikenteen vilinässä. Päiväkotit Ariel on kaksikerroksinen, ja siellä on peräti yhdeksän lapsiryhmää, jotka toimivat rakennuksen neljässä eri tuvassa. Haastateltavan mukaan ryhmät käyttävät tiloja yhteisesti vuorotellen. Rakennus on rakennettu päiväkodiksi tarkoitettuna vuonna 2019. Arielista haastateltiin varhaiskasvatuksen opettajaa, jonka ryhmässä on 21 3-4-vuotiasta lasta.

Päiväkotit Kivilinna sijaitsee asuinalueella Kivikossa, Mellunkylässä. Yhdeksänkymmentäluvun loppupuolella rakennettu Kivilinna on yksikerroksinen talo, joka on jaettu ikään kuin pieniin mökkeihin. Talo on kuitenkin yhtenäistä rakennusta ja sen päästä päähän pääsee kulkemaan. Kivilinna on myös rakennettu päiväkotikäyttöön ja siellä toimii neljä

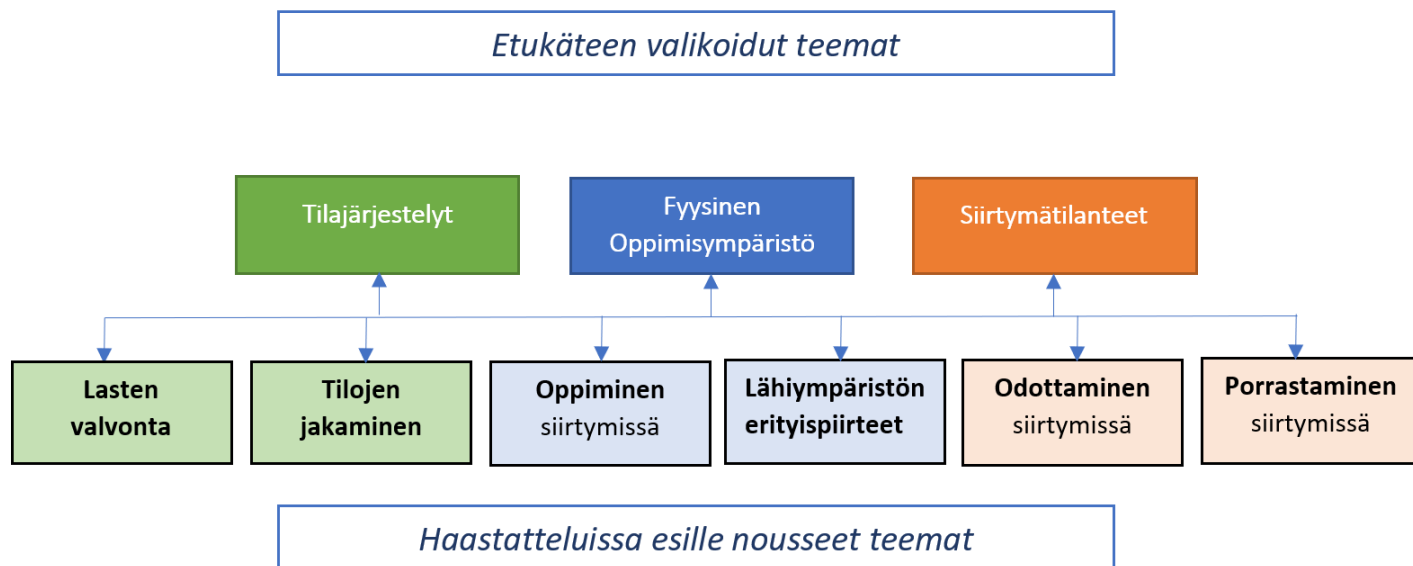
ryhmää, jotka kaikki ovat sisarusryhmiä lukuun ottamatta esiopetusta. Kivilinnasta haastateltiin varhaiskasvatuksen opettajaa, joka työskentelee 1-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Haastateltava työskentelee kahden kasvattajan ryhmässä, joka hyödyntävät paljon myös yhteisiä tiloja sekä tekevät yhteistyötä toisen kahden kasvattajan ryhmän kanssa.

Laajempia etukäteen suunniteltuja haastattelukysymyksiä oli viisi (Liite 1), joiden lisäksi molemmat haastattelijat tekivät tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä tai kommentteja. Kysymykset toimitettiin haastateltaville etukäteen. Ensimmäiset kaksi kysymystä, *“Millainen on teidän päiväkodin/ryhmän fyysinen oppimisympäristö?”* ja *“Millaisia hyviä puolia päiväkodin oppimisympäristöstä mielestäsi löytyy + Millaisia asioita haluaisit kehittää tai parantaa teidän oppimisympäristössä?”* olivat oppimisympäristön teemaan liittyviä kysymyksiä, joiden tarkoituksena oli datan tuottamisen lisäksi myös alustaa ja auttaa sekä haastateltavaa että haastattelijoita jäsentämään ajatuksiaan aiheesta. Kolmas kysymys *“Miten teidän siirtymätilanteet sujuvat ja millaisia ne ovat?”* ajoi samaa asiaa mutta siirtymätilanteiden teeman suhteen. Viimeiset kaksi kysymystä *“Miten tilajärjestelyt vaikuttavat siirtymätilanteisiin + Millaisia tilaratkaisuja teillä on tehty siirtymätilanteiden helpottamiseksi?”* ja *“Onko oppimisympäristöllä mielestäsi merkitystä siirtymätilanteiden toimivuuden kannalta?”* olivat opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta olennaisimpia kysymyksiä, ja aikaisempien kysymysten tarkoituksena oli auttaa juuri näiden kysymysten vastaamiseen.

Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen äänitteet kuunneltiin läpi, jotta varmistuttiin kaiken tallentumisesta nauhalle sekä palautettiin mieleen saadut vastaukset. Haastattelut litteroitiin tutkimussuunnitelmakappaleessa avatun litterointimenetelmän mukaan ja kirjoitettiin puhtaaksi. Kun kaikki aineistonkeruuseen liittyvä tieto saatiin tallennettua kirjalliseen muotoon siirryttiin analysoimaan aineistoa sekä kasaamaan tutkimustuloksia, joita avataan seuraavassa kappaleessa.

7 Aineiston analyysi ja tulokset

Aineiston yhteydessä hyödynnettävää analyysimenetelmää eli teemoittelua on selitetty kappaleessa 5.5, jossa etukäteen valikoiduiksi teemoiksi määritellään fyysinen oppimisympäristö / päiväkodin tilat, tilajärjestelyt sekä siirtymätilanteet. Tämän lisäksi teemoittelussa huomioidaan vastauksissa esille nousseita seikkoja, jotka voivat muodostaa uusiakin teemoja. Haastatteluissa etsittiin vastauksia kohdepäiväkotien tilajärjestelyihin, oppimisympäristön positiivisiin ja kehitettäviin puoliin sekä siirtymätilanteiden sujuvuuteen painottaen erityisesti näiden välistä vuorovaikutusta. Tarkentavien kysymysten sekä haastateltavien kertoman perusteella vastauksissa merkittävänä tekijänä esiin nousivat myös päiväkotien lähiympäristön erityispiirteet, porrastaminen, valvonta, oppiminen, tilojen (sekä lapsiryhmän) jakaminen sekä odottaminen siirtymätilanteissa. Nämä uudet haastatteluista nousseet teemat sijoitetaan jo ennalta määriteltyjen teemojen alle. Teemoittelun tuloksia hahmotetaan kuvion muodossa (Kuvio 2). Alateemat eivät suoraan kuulukaan vain ja ainoastaan tietyn otsikon alle, johtuen niiden välisestä vuorovaikutuksesta. Seuraavissa kappaleissa sekä kuviossa teemat on kuitenkin jaoteltu suuntaa antavasti, jotta tuloksia voidaan jäsentää helpommin.

Kuvio 2. Etukäteen valikoidut teemat, sekä haastattelussa esille nousseet teemat.

Saatujen vastausten perusteella pystytään löytämään vastauksia myös tämän opinnäytetyön pääasialliseen tutkimuskysymykseen, joka on "Millainen merkitys fyysisellä oppimisympäristöllä on siirtymätilanteissa varhaiskasvattajien näkemysten mukaan?" Vas-

tauksissa näkyy selvästi, miten monet asiat päiväkodin arjessa ja siirtymätilanteissa vaikuttavat toisiinsa. Esimerkiksi odottaminen ja lasten siirtymien porrastaminen liittyvät osittain siirtymätilanteisiin, mutta toisaalta myös oppimisympäristöön, kun pohditaan, millaisessa tilassa lapset odottavat ja mitä silloin tapahtuu. Seuraavat alakappaleet on muodostettu teemoittelun tuloksena ja niissä esitellään saatuja tuloksia sekä nostetaan esille otteita haastatteluista.

7.1 Tilajärjestelyt

Kuinka tärkeitä semmonen oppimisympäristön muokkaaminen ja lasten jakaminen riippuen siitä mikä tilanne on... H1.

Kaikissa kolmessa yhteistyöpäiväkodissa on kasvattajien mukaan tehty erilaisia järjestelyitä toiminnan ja myös siirtymätilanteiden sujuvoittamiseksi. Yksi haastateltavista mainitsi muutaman vuoden takaisen uudistuksen, jonka mukaan kaikkia päiväkodin tilat ja neliömetrit tulee ottaa käyttöön. Vastauksissa nousi esille tilojen monipuolinen hyödyntäminen sekä niiden yhteinen käyttäminen toisten ryhmien kanssa. Useamman tilan käyttämiseen etenkin samanaikaisesti liittyy kysymys aikuisten sijoittumisesta ja valvontamahdollisuuksista. Haastatteluissa korostui myös tilojen muunneltavuus. Kaksi haastateltavista kertoi, että heillä on lepohtokella käytössä jumppamatat, jotka siirretään kätevästi pois tieltä heräämisen jälkeen. Yhden haastateltavan ”nukkarissa” eli lepohtoneessa on kiinteät kerrossängyt, jotka vievät jatkuvasti tilaa toiminnalta.

7.1.1 Lasten valvonta

Yhden haastateltavan kanssa keskusteltiin tilojen yhteydestä lasten valvontaan leikki- ja siirtymätilanteissa. Riippuen tilajärjestelyistä valvonta voidaan järjestää niin, että lapsia voi leikkiä useammassa eri tilassa samaan aikaan. Valvonta mahdollistaa myös siirtymätilanteiden porrastamisen, jonka merkitystä selitetään kappaleessa 7.3.1. Valvonnalla haastateltava tarkoitti tässä yhteydessä sitä, kuinka esimerkiksi jostain tilasta näkee samanaikaisesti vessaan tai eteiseen, jolloin yksi aikuinen voi valvoa useampaa toimintaa tai siirtymää. Haastateltava koki haastavaksi eteisen kaukaisemman sijainnin suhteessa ryhmätilaan.

Myös toisten haastateltavien kanssa sivuttiin tilanteiden valvontaa sekä sen yhteyttä tilajärjestelyihin ja siirtymiin. Esimerkiksi lasten itsenäinen oleminen siirtymätilanteiden yh-

teydessä nousi esille yhdessä haastattelussa. Käytännössä lapset siis odottavat itsenäisesti ulko-oven edessä ennen kuin aikuinen tulee pihalle, ja aikuisella on eteisestä kuu-loyhteys lapsiin. Yksi kasvattajista kertoi, että heidän päiväkodissaan yksi aikuinen valvoo yhtä tilaa ja on siellä vastaanottamassa lapsia. Esimerkiksi siirtymätilanteissa aikuiset voivat sijoittua eteiseen/vessaan, ryhmätilaan ja lepohuoneeseen. Valvonnan tarve vaikuttaa yhden haastateltavan mukaan myös siihen, kuinka paljon kaikkia aikuisia tarvitaan siirtymätilanteissa vai pystyykö ryhmän opettaja irrottautumaan näistä opettajalle kuuluvan suunnittelu-, kehittämis- ja arviointiajan toteutumisiksi.

7.1.2 Tilojen jakaminen

Meil on just ihanteellisesti se kolme tilaa, missä pystyy jakamaan sitä toimintaa, jos halutaan vaikka kolmessa eri pienryhmässä niin kaikille löytyy se oma tila vaikka saman aikaisestikin siihen käyttöön. H2.

Yhteistä haastateltavien päiväkodeissa on oppimisympäristön ja tilojen jakaminen ryhmien yhteiseen käyttöön. Tilojen jakamisella tarkoitetaan näiden haastatteluiden yhteydessä ryhmien yhteisen käytön lisäksi myös yhden tilan jakamista useammalle toiminnalle tai tarkoitukselle. Yksi haastateltavista ilmaisi toivovansa joka ryhmälle kokonaan omia tiloja, mutta kaikki kertoivat hyödyntävänsä päiväkodin yhteistiloja sekä jumppasalia toiminnassaan jaetusti sekä käyttävänsä tiloja useampaan toimintaan. Tilojen jakamisen sekä yhteiskäytön myötä keskusteltiin myös lapsiryhmän jakamisesta eri tiloihin.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa todetaan, kuinka tilojen muunneltavuus on varhaiskasvatuksessa tärkeää (Brotherus et al. 2002) ja tämä näkyi myös kasvattajien vastauksissa. Kaikissa yhteistyöpäiväkodeissa samaa tilaa käytetään useampaan tarkoitukseen riippuen muista tilajärjestelyistä. Esimerkiksi lepohuoneet ovat aktiivisesti leikkikäytössä ja niissä järjestetään useampaa leikkiä ja toimintaa samanaikaisesti. Lepohuoneiden toimivuuteen vaikuttaa haastateltavien mukaan sänkyjen liikuteltavuus (eli onko käytössä sängyt vai patjat). Lisäksi ruokailutilanteisiin liittyy tilojen sekä lapsiryhmän jakamista. Yhden haastateltavan päiväkodissa on otettu käyttöön myös talon kahvihuone, jossa osa lapsista syö lounasta. Toinen kasvattaja kertoi käytävällä sijaitsevasta avarasta tilasta, johon on sijoitettu pöytiä niin, että ryhmän viskarit eli viisivuotiaat voivat ruokailla siellä. Yleisesti kaikki haastateltavat kokivat tilojen ja lapsiryhmän jakamisen olevan yhteydessä siirtymätilanteiden porrastamiseen sekä sitä kautta myös sujuvuuteen. Lisäksi liikuminen erilliseen tilaan ruokailemaan luo taas uuden siirtymätilanteen. Kaikista kolmesta päiväkodista löytyy edellytykset jakaa tiloja.

7.2 Fyysinen oppimisympäristö

Ehkä siinä on se että aina kaipaen vähän uudempia juttuja ja jotenkin fiksumpia tilaratkaisuja, mutta ne ovat mitä ovat, että eihän meillä siihen ole kauheasti vaikutusta... H1.

Kaikki kolme päiväkotia ovat rakennettu ja suunniteltu päiväkotikäyttöön. Toki yksi kohdepäiväkodeista oli rakennettu ja avattu vasta vuonna 2019 ja kaksi muuta päiväkotia ovat toimineet jo ennen 2000-lukua. Haastateltavat pystyivät löytämään oppimisympäristöjensä hyviä puolia sekä mahdollisia kehittämisen kohteita. Haastavaksi fyysisessä oppimisympäristössä koettiin muun muassa ahtaat ja etäiset eteistilat, tilan puute (säilytystila), vanhanaikaiset tilat ja toimimattomat ratkaisut kuten kiinteät sängyt. Toisaalta tilan määrä nähtiin myös positiivisena asiana, ja osa haastateltavista koki saavansa käyttöön tarpeeksi monta eri tilaa ja hyödyntävänsä sekä käytäviä että kaikkia nurkkauksia. Oppimisympäristöistä keskusteltaessa vastauksissa nousi esille ratkaisut, joiden avulla siirtymätilanteista voidaan tehdä pedagogisia oppimisen hetkiä. Lisäksi keskusteltiin oppimisympäristöön kuuluvasta lähiympäristöstä sekä siitä, millaisen merkityksensä se antaa siirtymätilanteille kuten esimerkiksi retkelle lähtemiseen.

7.2.1 Lähiympäristön erityispiirteet

Yleensä me mennään silleen, että lähetään parijonossa pihasta tavallaan sinne metsän laidalle asti - Ja siitä eteenpäin saa mennä vapaammin aikuisen perässä. H3.

Koska fyysiseen oppimisympäristöön katsotaan laajemmin kuuluvaksi myös piha ja lähiympäristö, niitäkin sivuttiin jonkin verran haastatteluissa. Esimerkiksi päiväkotikivlinna sijaitsee aivan lähimetsän reunalla ja päiväkotikivlinna Ariel kauppakeskuksen vieressä vilkkaasti liikennöidyllä alueella. Haastateltavat kertoivat tekevänsä retkiä lähialueelle, kuten metsään, kauppakeskus REDIn katolla sijaitsevaan leikkipuistoon sekä Mustikkamaalle. Retkille lähteminenkin on oma siirtymätilanteensa, johon lähiympäristö antaa oman merkityksensä. Retkitilanteissa siirrytään usein koko ryhmä kerrallaan, jolloin harjoitellaan jonossa kulkemista sekä julkisilla liikkumista.

7.2.2 Oppimisympäristön tukema oppiminen siirtymätilanteissa

Oppimisympäristöön liittyy olennaisesti oppiminen. Siirtymätilanteita haastateltavat pitivät oppimisen ja lasten kehityksen kannalta tärkeinä, sillä niissä harjoitellaan esimerkiksi

oman toiminnan ohjausta, jonottamista sekä itsestä huolehtimisen taitoja. Siirtymätilanteiden pedagoginen elementti näkyi myös haastateltavien vastauksissa. Siirtymissä otetaan huomioon oppimisympäristön tarjoamat mahdollisuudet oppimiseen, ja keskusteltaessa kasvattajien kanssa esille nousi myös mahdollisia kehittämisen kohteita.

(Liikenteessä liikkumista) tulee harjoiteltua joka kerta kun päiväkodin porteista poistuu. Sieltä ei oikein pääse pois ellei tietä ylitä. H2.

Kuvia vois olla aina enemmän käytössä, et se on semmoinen pedagoginen asia sitten. H3.

Haastateltavat kertoivat hyödyntävänsä erilaisia fyysisen oppimisympäristön tarjoamia elementtejä tukeakseen lasten oppimista siirtymätilanteissa. Esimerkiksi viikoittain vaihtuvat liikuntavälineet odotustilanteissa tarjoavat lapsille myös mahdollisuuden kokeilla uusia liikunnan muotoja säännöllisesti. Yksi kasvattajista kertoi myös siirtymätilanteita helpottavasta päivän aikataulua (kuvallisesti) selventävästä taulusta, joka haastateltavan mukaan on vahvistanut lasten itseohjautuvuuden kykyä. Toisessa päiväkodissa sovelletaan ryhmän eteisessä kielen kehitystä tukevia kuvamateriaaleja.

Haastateltavien vastauksissa oppiminen näkyy myös paikasta toiseen siirryttäessä. Tähän liittyy myös edellisessä kappaleessa käsitelty lähiympäristön merkitys. Esimerkiksi yhden päiväkodin lähiympäristö sijaitsee kaupunginosassa, jossa on paljon liikennettä. Näin lapsiryhmän liikkumiseen päiväkodin ulkopuolella liittyy vahvasti liikenteessä liikkumisen harjoittelua. Päiväkodin sisällä tapahtuva liike esimerkiksi ryhmätiloista ruokalaan portaiden kautta vaatii myös omanlaista motoristen taitojen harjoittelua kun kuljetaan portaita ylös ja alas.

7.3 Siirtymätilanteet

Haastateltavat kokivat siirtymätilanteidensa toimivan sujuvasti tai melko sujuvasti. Yhden haastateltavan mukaan siirtymiä sujuvoittaa se, että ryhmässä on isompia lapsia, joita pystyy ohjeistamaan suullisesti ja jotka pystyvät toimimaan itsenäisemmin (kuin esim. 3-vuotiaat ja sitä pienemmät). Hänen mukaansa olennaista on tukea lapsia itsenäiseen toimintaan ja auttaa tarpeen tullen. Haastateltava kertoi siirtymätilanteiden pitävän sisälleen myös porrastusta, sillä ryhmässä on paljon lapsia.

Haastateltavat kokivat siirtymätilanteet muun muassa 'aikataulutettuina, mutta suht rauhallisina' sekä yleisesti ottaen hyvin sujuvina. Esimerkiksi yksi haastateltava ei kokenut

päivittäistä portaissa liikkumista haastavana asiana. Kaksi kasvattajaa korostivat aika-
taulutuksen merkitystä siirtymätilanteiden toimivuuden kannalta. Yksi haastateltavista toi
esille rakenteiden – sekä fyysisten tilajärjestelyiden että luotujen rutiinien ja struktuurien
– merkitystä. Hän koki, että työyhteisössä monet asiat ovat jo ikään kuin sisäänraken-
nettuja käytäntöjä, joita sitten mietitään ja kehitetään lapsiryhmän tarpeiden mukaan
vuosittain.

Opinnäytetyön toissijaisena tutkimuskysymyksenä on selvittää varhaiskasvattajien nä-
kemyksiä siirtymätilanteista. Haastatteluissa saatiin selville kolmen kasvattajan näkö-
kulma heidän ryhmiensä siirtymistä ja niihin vaikuttavista asioista sekä keinoista siirty-
mien sujuvoittamiseksi. Seuraavaksi tarkastellaan haastatteluista esille nousseita tee-
moja *porrastaminen* ja *odottaminen*, jotka ovat molemmat kasvattajien mukaan yhtey-
dessä siirtymätilanteiden toimivuuteen.

7.3.1 Porrastaminen

Kun meillä on nyt pari vuotta ollut lapsia vähän enemmän, (...) niin eri tavalla pitää
miettiä niitä rakenteita - et tosiaan kun meillä se osa porukkaa syö ja nukkuu (eri
paikassa kuin ryhmän pienimmät lapset) niin se on ollut tietoinen ratkaisu et he
tulee käytännössä aina ulkoilutilanteesta tai pienryhmätoiminnoista sisälle viimei-
sinä, jotta saadaan kaikki muut eteistilasta pois päiväpiiriin ja sit sinne syömistilan-
teeseen. H3.

Ainut hetki kun ollaan periaatteessa yhdessä kaikki on välipalalla iltapäivällä - muu-
ten ollaan käytännössä jakauduttu pienempiin ryhmiin. H3.

Haastatteluissa kaikki kasvattajat kertoivat hyödyntävänsä siirtymätilanteiden porrasta-
mista sekä pienryhmätoimintaa. Porrastamisella tarkoitetaan sitä, kun lapsiryhmän lap-
set eivät ole kaikki kerrallaan siirtymätilanteissa eli vaikkapa pukemassa, vaan niihin
mennään vähitellen. Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan sitä, kun lapsiryhmä jaetaan pie-
nempiin osiin ja he toimivat erillään eri tiloissa tai toiminnoissa – esimerkiksi yksi haas-
tateltava kertoi pienryhmien jakautuvan iän mukaan.

Kaikki haastateltavat mainitsivat porrastamisen osana siirtymätilanteita esimerkiksi si-
sään ja ulos siirryttäessä. Yksi kasvattaja kertoi, että välipalalta ulos lähdettäessä en-
simmäiseksi syöneet lapset ovat eteisessä pukemassa ennen muita. Haastatteluissa
nousi myös esille päiväkodin sisätilojen käyttöön liittyvää porrastamista, jolla pyritään
välttämään kahden eri ryhmän päällekkäisyydet samoissa tiloissa. Esimerkiksi haasta-
teltava mainitsee kahden ryhmän syövän välipalaa eri aikaan, jolloin toinen ryhmä pää-
see aikaisemmin yhteiseen eteiseen. Jokaisen yhteistyöpäiväkodin arjessa esiintyy

myös lasten jakamista pienempiin ryhmiin, jolloin siirtymätilanteita voidaan porrastaa pienryhmä kerrallaan.

Haastateltavien kanssa keskusteltiin myös porrastamisen syistä, sillä vastauksissa se näyttäytyi niin merkittävänä osana siirtymätilanteita. Esille nousi ryhmien koot suhteutettuna tilojen kokoon, levottomuuden vähentäminen, sekä siirtymätilanteiden yleisen sujuvuuden lisääminen. Pienryhmätoiminnan syitä ei vastauksissa avattu laajemmin eivätkä haastattelun kysymyksetkään siihen erityisesti takertuneet, mutta pienryhmät ja niiden tuoma pedagoginen hyöty on laajasti tutkittu aihe (katso esim. Järvinen & Mikkola 2015, Wasik 2008, ja Raittila 2013). Tämän opinnäytetyön kannalta merkittävää on, että pienryhmissä liikkuminen osaltaan sujuvoittava siirtymiä sekä vähentää levottomuutta, mahdollistaen myös lapsen yksilöllisen kohtaamisen (Wasik 2008).

Vastauksissa näkyi myös porrastamisen merkitys oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden välisessä yhteydessä. Fyysisen oppimisympäristön koettiin osaltaan luovan rajoitteita, joiden takia porrastaminen on välttämätöntä. Esimerkkinä yksi haastateltava nosti eteisen huomattavan pienen koon suhteessa lasten määrään. Pienryhmätoiminnan yhteyttä päiväkodin fyysiseen oppimisympäristöön tarkasteltiin tilan jakamisen kontekstissa – esimerkiksi kuinka lapsiryhmä voidaan jakaa jopa kolmeen eri pienryhmään ja toimimaan niissä samanaikaisesti –, ja haastateltavat kokivat tilojen ja lapsiryhmän jakamisen olevan yhteydessä siirtymätilanteiden porrastamiseen sekä sitä kautta myös sujuvuuteen.

7.3.2 Odottaminen

Meillä lapset kun on niin isoja, nii ne saavat siinä oven ulkopuolella odottaa. Ovi on auki, että me kuullaan siihen mutta aikuinen ei välttämättä oo siinä pihalla. H1.

Haastatteluissa nousi esille siirtymätilanteissa tapahtuva odottaminen ja odotuksen helpottaminen sekä vähentäminen. Odottamista esiintyy väistämättäkin porrastamisen seurauksena. Esimerkkeinä haastatteluista voidaan poimia lasten odottaminen oven ulkopuolella, kunnes aikuinen saapuu pihalle tai oman vuoron odottaminen ennen kuin pääsee eteiseen, jolloin kaikki eivät siivoa/lopeta leikkejään samaan aikaan.

Yhteys fyysisen oppimisympäristön ja siirtymätilanteissa tapahtuvan odottamisen välillä näkyi kasvattajien vastauksissa. Erilaiset fyysisessä ympäristössä hyödynnettävät oppimista tukevat ratkaisut (joita esitellään kappaleessa 7.2.2) ovat merkittävässä roolissa

myös odotustilanteiden helpottamisessa. Vastauksissa korostui myös päiväkotiin sellaisen rakenteen ja rytmin luominen, jolloin odottamista tapahtuu mahdollisimman vähän ja se on helpompaa lapsille. Odottelun vähentämiseen pyritään siirtymien aikatauluttamisella (H3), odotteluleikeillä sekä tarjoamalla virikkeitä siirtymätilanteisiin (H1, H2, H3).

Odottaminen (...) saattaa olla se hankala osuus, varsinkin jos aikuinen ei ole ihan siinä vieressä myöskään - niin silloin on hyvä, että aikuinen on jotenkin valmistautunut siihen antamalla virikkeitä ja olemalla kuulolla, jotta se sujuu mukavammin. H1.

Siirtymätilanteisiin sidonnaista odotusta helpottavia virikkeitä voivat muun muassa olla toiminta, esineet tai kirjat. Yksi haastateltavista toi esimerkkinä omasta ryhmästään pukemistilanteen, jolloin osa lapsista on jo saanut vaatteet päälle ja odottaa ulkona muuta ryhmää. Haastateltavan mukaan aiempina vuosina ryhmässä on ollut lapsia, jotka ovat jaksaneet odottaa rauhassa, mutta tänä vuonna tilanteet ovat olleet levottomia. Yhtälöä on ratkaistu tuomalla tilanteeseen jo aiemmin mainittuja liikuntavälineitä, joita lapset saavat kokeilla ja jotka vähentävät odottamisesta syntyvää levottomuutta ja mahdollisia konflikteja.

7.4 Koronaviruksen merkitys

Väistämättäkin kaikissa haastatteluissa nousi esille varhaiskasvatuksen järjestämiseen vaikuttava koronavirustilanne, joka yhä tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa jatkaa kehittymistään. Koronaviruksen merkitystä ei ole määritelty tai huomioitu teemoittelussa, vaan sitä käsitellään erikseen tässä kappaleessa, koska kyseessä ei toivottavasti ole pysyvä varhaiskasvatukseen vaikuttava ilmiö.

Johdannossa avataan lyhyesti virustilannetta ja sen myötä käyttöön otettuja rajoituksia, jotka näkyvät päiväkodin arjessa päivittäin. Kasvattajat kertoivat tai sivusivat vastauksissaan koronaviruksen vaikutuksista käytännössä. Siirtymätilanteiden ja oppimisympäristön väliseen yhteyteen vaikutti kasvattajien mukaan eniten tarkka aikatauluttaminen sekä porrastaminen. Aikataulutuksen tavoitteena on, etteivät eri ryhmien lapset kohtaa tai vietä aikaa samoissa tiloissa ja sen kautta pyritään ehkäisemään koronavirukselle mahdollista altistumista. Yksi haastateltavista kertoo, että tämän hetken suositus on myös viettää aikaa mahdollisimman paljon ulkona. Tämä näkyi myös muiden kasvattajien vastauksissa. Yksi kertoi esimerkiksi ulkoilunkin tapahtuvan porrastetusti. Koronavirustilanne vaikuttaa myös retkeilyyn, sillä päiväkotiryhmät eivät tällä hetkellä käytä julkisia liikennevälineitä, vaan retket tehdään kävellen lähimetsiin ja piha-alueille, jolloin jonossa

kulkemista tulee paljon. Yksi kasvattajista koki koronaviruksen vaikutusten näkyneen enemmän keväällä kun suurin osa lapsista jäi kotiin.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Saatujen vastausten sekä teemahaastattelun kokoavan loppukysymyksen (Liite 1) perusteella kaikki kolme kasvattajaa kokivat fyysisellä oppimisympäristöllä olevan merkitystä varhaiskasvatuksen siirtymätilanteisiin. Tavoitteena oli haastatteluiden kautta selvittää, millainen tämä merkitys kasvattajien näkemyksen mukaan on. Tässä kappaleessa käydään kokoavasti läpi saadut tulokset sekä tehdään niistä tutkimuskysymyksiin vastaavat johtopäätökset. Tämän lisäksi pohditaan opinnäytetyönä toteutetun tutkimuksen validiteettia sekä siihen liittyviä haasteita.

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena oli paikata tutkimuksellista aukkoa fyysisen oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden välisestä yhteydestä, joka on vähäisesti tutkittu aihe. Tämän tavoitteen toteutumiseen pyrittiin etsimällä vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän lisäksi kehittämistavoitteena on saada kasvattajat pohtimaan tätä yhteyttä, jotta siirtymiä ja tiloja voidaan kehittää esimerkiksi erilaisten tilaratkaisuiden kautta. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä on tuotu esille jo tehtyjen tutkimusten ja julkaistun kirjallisuuden tarjoamaa tietoa fyysisistä ympäristöistä ja siirtymätilanteista omassa kontekstissaan, sekä niiden merkitystä lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Laajempaa tutkimustietoa näiden välisestä yhteydestä ei kuitenkaan ole onnistuttu löytämään.

Oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden väliselle yhteydelle ei haluttu asettaa ennakkoletuksia, vaikka opinnäytetyön kirjoittajilla on omakohtaista kokemusta useista eri varhaiskasvatusyksiköistä. Haastateltaville annettiin mahdollisuus kertoa näkemyksistään sekä siitä, millaisena he kokevat päiväkodin tilat ja siirtymätilanteet oman suhtautumisansa kautta. Haastattelukysymyksistä (Liite 1) saatiin monipuoliset ja selkeät ja ne nousivat järkevää struktuuria, jotta tutkimuskysymyksiin saatiin vastattua.

8.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tuloksien kasaamisessa selkeäksi yhteenvedoksi lähdetään liikkeelle siitä, että kaikki kolme kasvattajaa kokivat fyysisellä oppimisympäristöllä olevan merkitystä varhaiskasvatuksen siirtymätilanteisiin. Kukaan haastateltavista ei kokenut tilaratkaisuja tai muunneltavuutta siirtymätilanteiden merkityksettömäksi.

Haastateltavilta kysyttiin oppimisympäristön positiivisia sekä kehitettäviä puolia, joita molempia pystyttiin löytämään jokaisesta päiväkodista ja niihin palattiin kun keskusteltiin siirtymätilanteista. Kaikkein merkittävimmäksi nousi vastauksissa se, mitä päiväkodeissa itse voidaan tehdä siirtymätilanteiden sujuvoittamiseksi. Kasvattajat ymmärsivät arkkitehtuuriset seikat kuten pohjapiirrokset, rakennusvuoden, käytävän tai tilojen sijaintiin asioina, joihin ei voi vaikuttaa vaan heistä tärkeää on hyödyntää sitä mitä on käytettävissä ja muokata ympäristöä niillä edellytyksillä, joita heillä on. Jälkikäteen voidaan pohdita, olisivatko näkemykset olleet erilaisia, jos yhteistyöhön olisi saatu päiväkotia, joka on vasta jälkikäteen muutettu varhaiskasvatuksellisiin tarkoituksiin.

Kaikki haastateltavat kokivat siirtymätilanteiden sujuvan hyvin tai melko hyvin ja kertoivat käyttämistään eri tavoista muokata fyysistä oppimisympäristöä siirtymien helpottamiseksi. Tilajärjestelyt, porrastaminen ja ajankäyttö nousivat merkittäviksi tekijöiksi. Kasvattajat kokivat hieman erilaiset asiat oppimisympäristön negatiivisina puolina, mutta esimerkiksi eteistilojen ahtauden, täysin omien ryhmätilojen puutteen sekä vessan ja eteisen sijainnin nähtiin tuovan haastetta siirtymätilanteisiin. Kuten oppimisympäristön ja etenkin tilojen kohdalla, myös siirtymätilanteiden kannalta voidaan vastauksista päätellä suurimman merkityksen olevan niissä ratkaisuissa, joita voidaan paikallisesti itse toteuttaa ja kokeilla.

Haastateltavilla oli myös näkemyksiä siitä, kuinka oppimisympäristö voisi paremmin palvella siirtymätilanteiden toimivuutta. Haastateltavat toivoivat tilankäytöllisesti toimivampia ja modernimpia ratkaisuja, jotka mahdollistaisivat myös enemmän muunneltavuutta. Esimerkiksi yksi haastateltava mainitsi kaappisängyt, jotka lasketaan kaapista alas lepo- hetkeä varten. Kasvattajien mukaan myös isommat ja tilavammat eteiset helpottaisivat siirtymätilanteita. Yksi haastateltava toivoi, että ryhmä- ja pukemistiloja sijoitettaisiin niin, että tarvittaessa apua saisi myös viereisestä ryhmästä kun yhteistyö kuitenkin kuuluu heidän arkeensa.

Haastatteluissa esille nousseet teemat *tilojen jakaminen, lasten valvonta, lähiympäristön erityispiirteet, oppimisympäristön tukema oppiminen siirtymissä, porrastaminen siirtymissä, ja odottaminen siirtymissä* kertovat siitä, millaisena kasvattajat näkevät fyysisen oppimisympäristön merkityksen varhaiskasvatuksen siirtymätilanteissa. Kaikissa näissä teemoissa korostui paljon se, kuinka kasvatusyhteisössä itse voidaan hyödyntää oppimisympäristöä ja sen tarjoamia elementtejä, jotta siirtymätilanteet sujuisivat parhaalla mahdollisella tavalla.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus, haasteet ja kehittämisenäkökulma

Validiteetti eli luotettavuus pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä, voivatko tulokset ja johtopäätökset olla väärässä; onko olemassa vaihtoehtoisia selityksiä tai luotettavuutta uhkaavia tekijöitä? (Maxwell 2008: 216). Opinnäytetyön validiteettia vahvistavia tekijöitä voidaan nähdä syvällekäyvässä haastatteludatassa sekä siinä, kuinka datan litterointi oli sanatarkan litteroinnin muodossa ja kuinka aineistoon pystyi helposti tarvittaessa palaamaan äänityksen muodossa. Toisaalta vaikka saatu haastatteluaineisto oli kattavaa ja informatiivista, haastateltavien määrä esti johtopäätösten tekemisen muista kuin haastateltavien varhaiskasvattajien lapsiryhmien siirtymätilanteista ja oppimisympäristöistä. Lisäksi näkemykset ovat haastateltavien henkilökohtaisia ja saattavat vaihdella saman työyhteisönkin sisällä. Vastaukset antavat hyvän näkökulman haastateltavien todellisuuteen, mutta otanta ei voi tukea minkäänlaisia yleispäteviä toteamuksia oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden välisestä yhteydestä.

Tarkoituksena ei siis ollut toteuttaa määrällistä tutkimusta vaan nostaa esille kasvattajien kokemuksia aiheesta, josta ei löydy tutkittua tietoa. Saatu tieto antaa mahdollisuuden haastatelluille varhaiskasvattajille sekä heidän kollegoilleen reflektoida ja kehittää omaa toimintaansa siirtymätilanteissa eritoten oppimisympäristön luomisen ja muokkaamisen suhteen.

Ottaen huomioon sen, että opinnäytetyötä tehdessä Helsingin kaupungissa on koronavirustilanteen takia tutkimusten ja opinnäytetöiden aineiston keruu mahdollista vain etäyhteyksien kautta, opinnäytetyössä ei esiinny mittavasti triangulaatiota, datan keruuta monelta eri taholta ja mahdollisimman monella eri tavalla, (Maxwell 2008: 245), vaan pääasiallisena aineiston keräämismenetelmänä toimi haastattelu, jonka tukena olivat havainnot päiväkotien fyysisestä oppimisympäristöstä kuvien ja sanallisen kuvailun avulla.

Näin ollen opinnäytetyö pohjautuu pääasiallisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiin. Hyvä on kuitenkin huomioida se fakta, että kyseisten ammattilaisten näkemyksiä analysoidaan opinnäytetyön tekijöiden vääjäämättä subjektiivisesta näkökulmasta, ja analyysi ei välttämättä reflektoi ammattilaisten mielipiteitä täysin. Tätä kuitenkin pyrittiin välttämään tarkan suunnittelun ja aineiston dokumentoinnin avulla. Lisäksi tulosten analyysi pidettiin aineistopohjaisena. Lähtökohtana oli se, etteivät opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaiset kokemukset varhaiskasvatuksesta vaikuttaisi tulosten analyysiin, ja että analyysi pysyisi objektiivisena.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka oli opinnäytetyössä haastattelumuotona, tarjosi hyvät mahdollisuudet lisäkysymysten ja tarkentavien kysymysten esittämiseen. Näitä hyödynnettiin parhaiten viimeisessä haastattelussa, jolloin iso osa tuloksista hahmotetuista teemoista oli jo saatu. Näihin teemoihin, kuten esim. lähiympäristön erityispiirteisiin, pystyttiin tällöin tarttumaan. Kappaleessa 5.2 *Aineiston hankinta ja analyysi* mainitaan kuinka datan analysointi samaa aikaa datan keruun kanssa olisi ideaalia. Prosessi olisi tällöin iteratiivista, itsensä päälle rakentavaa ja haastattelijaa sekä haastateltavaa auttavaa (Di Cicco-Bloom & Crabtree 2006: 317-318). Tämänkaltaista iteratiivista lähestymistapaa onnistuttiin toteuttamaan hieman haastatteluiden välissä, mutta se jäi muuten vähäiseksi. Opinnäytetyö olisi mahdollisesti hyötynyt esimerkiksi useamman haastattelun kokonaisuudesta jokaiselle haastateltavalle, jolloin ensimmäiset haastattelut olisi voitu analysoida heti ja niiden pohjalta olisi pystytty luomaan runko uusia teemoja tarkentaville haastatteluille. Haastattelujen suoritusta olisi ollut myös hyvä harjoitella enemmän etukäteen.

Opinnäytetyön kehittämistavoitteeksi asetettiin johdannossa varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatusten herätys oppimisympäristön ja siirtymätilanteiden vuorovaikutuksesta, jotta päiväkodeissa voitaisiin kiinnittää huomiota erilaisiin tilaratkaisuihin tai pohtia oman oppimisympäristön haasteita ja hyviä puolia siirtymätilanteiden kannalta, ja sitä kautta kehittää näitä alueita. Varhaiskasvattajat, jotka saavat läheisimmän kontaktin tähän työhön ovat haastateltavat ja sen lisäksi myös opinnäytetyön tekijät itse. Itse haastattelut antoivat mahdollisuuden oman työn sanoittamiseen ja reflektioon. Toivon mukaan myös valmis opinnäytetyö voi antaa kaikille työhön osallistuneille katsausta siihen, miten omaa työtä opinnäytetyön aiheen suhteen voi mahdollisesti kehittää.

Siirtymätilanteet ovat päiväkotien arjessa aina läsnä olevia hetkiä, joiden sujuvuuteen haastateltavat panostivat eri keinoin. Ottaen huomioon myös jo opinnäytetyön alussa

todetun teoratiedon puutteen aiheesta, lisätiedon hankkiminen tutkimuksellisin keinoin olisi perusteltua. Mahdollisia lähtökohtia tähän olisi muun muassa lasten luomiin siirtymätilanteisiin ja niiden suhteeseen fyysisen oppimisympäristön kanssa perehtyminen, otannan laajentaminen useampaan kuin kolmeen päiväkotiin tai tutkimuksesta nousseiden teemojen tarkempi käsittely (esim. odottaminen siirtymätilanteissa ja päiväkodeissa yleisesti). Tulosten perusteella oppimisympäristön merkitys siirtymätilanteissa on varhaiskasvattajien mielestä merkittävä ja moniosainen aihe, johon perehtyminen on arvokasta.

Lähteet

Ajankohtaista koronaviruksesta n.d. THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivittyvä sivusto. Löydettävissä: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19?gclid=Cj0KCQjwxNT8BRD9ARIsAJ8S5xabTvmO-IOFO-2mKBRWrpZ-QOz5J7xJUxw8AnuXwZepEmonJBWx9yxoaAu37EALw_wcB>. Luettu 25.10.2020.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere. 27, 31-37.

Alijoki, Alisa & Suhonen, Eira & Nislin, Mari & Kontu, Elina & Sajaniemi, Nina 2013. Pedagogiset toiminnot erityisryhmissä ja oppimisympäristön laatu. Journal of Early Childhood Education Research. Vol 2. (1) 24-47. Löydettävissä: <<https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2013/08/Alijoki-Suhonen-Nislin-Kontu-Sajaniemi-issue2-2.pdf>>. Luettu 9.11.2020.

Banerjee, Rashida & Horn, Eva 2012. Supporting Classroom Transitions Between Daily Routines: Strategies and Tips. Young Exceptional Children. 16. 3-14. Löydettävissä: <https://www.researchgate.net/publication/274183307_Supporting_Classroom_Transitions_Between_Daily_Routines_Strategies_and_Tips> Luettu 7.11. 2020.

Björklid, Pia 2005. Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt omsamspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola. Stockholm. Forskning i fokus, nr. 25. 40-42, 175.

Brotherus, Annu & Hytönen, Juhani & Krokfors, Leena 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. 2. painos. Juva: WSOY. 87, 90-92.

DiCicco-Bloom, Barbara & Crabtree, Benjamin. 2006. The qualitative research interview. Medical education. 40. 314-21. Löydettävissä < <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>>. Luettu 1.11.2020 .

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet. Opetushallitus. Löydettävissä: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf> Luettu 9.11.2020

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/579. Annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus). Löydettävissä: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>> Luettu 8.11.2020.

Fleer, Marilyn & Hedegaard, Mariane 2010. Children's Development as Participation in Everyday Practices across Different Institutions. Mind, Culture, and Activity. 17. 149-168.

Hallitus päätti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajoitteiden purkamisesta 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtionneuvoston viestintäosasto. Tiedote 297/2020.

29.4.2020. Löydettävissä: <<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-varhaiskasvatuksen-ja-perusopetuksen-rajoitteiden-purkamisesta>>. Luettu 25.10.2020.

Hedegaard, Mariane & Fler, Marilyn 2019. Children's Transitions in Everyday Life and Institutions. Bloomsbury. 1. painos. 12-21, 146, 152-153, 155-158.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Helsingin kaupunki. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. 1-9, 12, 14, 17, 19. Löydettävissä: <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf>. Luettu 9.11.2020.

Helsinki Education Week: Oppimisympäristö laajenee koko kaupunkiin 2019. Helsingin kaupunki. Löydettävissä: <<https://www.hel.fi/uutiset/fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/oppimisymparisto-laajenee-koko-kaupunkiin>>. Luettu 28.10.2020.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. 6-7. Löydettävissä: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 8.11.2020.

Järvinen, Kirsi & Mikkola, Petteri. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva. PS-kustannus. 58, 179.

Koronavirus COVID-19 2020. THL. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Löydettävissä: <<https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/audit-ja-torjunta/audit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>>. Luettu 25.10.2020.

Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. 2017. Aineistohallinnan käsikirja. Tietoarkisto. Löydettävissä: <<https://www.fsd.tuni.fi/aineistohallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>> Luettu 1.11.2020.

Leppänen, Sanna 2017. Mitä sinun pitää ihan ensin tehdä? Toiminnanohjauksen taidot päiväkodin siirtymätilanteessa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Löydettävissä: <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54546/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201706182933.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 9.10.2020.

Maxwell, Joseph A. 2008. Designing a qualitative study. Applied Research Designs. 214-249. Löydettävissä: <<https://pdfs.semanticscholar.org/9629/dd56998cc5e553f0e5070814177ecc0b1c48.pdf>>. Luettu 8.11.2020

Päiväkodit aakkosittain ja haku 2020. Helsingin varhaiskasvatus. Löydettävissä: <<https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/paivakodit/>>. Luettu 21.9.2020

Päiväkodit ja koulut - tilahankkeita 2019. Helsingin kaupunki. Tiedote. Löydettävissä: <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/tontit/tilat/paivakodit-ja-koulut-tilahankkeita-2019>>. Luettu 9.11.2020.

Rabionet, Silvia 2009. How I Learned to Design and Conduct Semi-structured Interviews: An Ongoing and Continuous Journey. *The Qualitative Report*, 14(3), 203-206. Löydettävissä: <<https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol14/iss3/17>>. Luettu 8.11.2020.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet -Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

Rosvall, Minna 2020. Tätä on päiväkotiahdinko Pyhärannassa: lastenhoitoa puutteellisissa oloissa jo 2 vuotta – vessat ruokasalin vieressä ja hoitajia liian vähän. *Yle* 15.1. Löydettävissä: <<https://yle.fi/uutiset/3-11147381>>. Luettu 8.11.2020.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkkojulkaisu. Löydettävissä: <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>>. Luettu 9.11.2020.

Stanek, Anja 2014. Communities of Children: Participation and its meaning for learning. *International Research in Early Childhood Education*, 5(1), 139-154. <<https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/communities-of-children-participation-and-its-meaning-for-learnin>> Luettu 9.11.2020.

Suositus etätyön käytöstä osana Covid-19 viruksen asteittain laajenevia torjuntatoimenpiteitä 2020. Valtiovarainministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Suositus. 13.8.2020. Löydettävissä: <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/0/esittelylistan+liite+luonnos+et%C3%A4ty%C3%B6suositus-13082020.pdf/1c91d91a-f9b1-ee14-db5e-278dd8ae9448/esittelylistan+liite+luonnos+et%C3%A4ty%C3%B6suositus-13082020.pdf?t=1597317092433>>. Luettu 25.10.2020.

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050. Löydettävissä: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>>. Luettu 9.11.2020.

Tilat ja pedagogiikka 2015. Helsingin kaupunki. Varhaiskasvatusvirasto. Video. Youtube. Löydettävissä: <<https://www.youtube.com/watch?v=FHMPIj49Umc>>. Katsottu 2.2.2020.

Tiusanen, Erkki 2008. Päivittäiset toiminnot päiväkodissa. Teoksessa Helenius Aili, Korhonen. Riitta. (toim.) *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja kehytykseen*. Helsinki. WSOY. 1. painos. 79-83.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki. Tammi. Sähköinen e-kirja. Ei sivunumerointia.

Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus 2020. Koulutus ja tutkimus. Opetushallitus. Löydettävissä: <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkimus/turvallinen-ja-terveellinen-paivakoti-ja-koulurakennus>>. Luettu 2.3.2020.

Tutkimuslupahakemus 2019. Helsingin kaupunki. Löydettävissä: <https://www.hel.fi/static/sote/lomakkeet/Te-023_Tutkimuslupahakemus.pdf>. Luettu 23.7.2020.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018. Annettu Helsingissä 23.8.2018. Löydettävissä: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753#Pidp446983312>>. Luettu 3.10.2020.

Vantaan kaupungin tiedote 2019. Tikkurilan uuden päiväkodin krokotiililiukumäki kutsuu laskemaan. Vantaa. Löydettävissä: <https://www.vantaa.fi/uutisia/kaikki_uutiset/101/0/147942>. Luettu 19.9.2020.

Varhaiskasvatuksen järjestäminen uudella toimintakaudella 25.6.2020 alkaen. Opetushallitus. Ohjeistus. Löydettävissä: <<https://www.oph.fi/fi/varhaiskasvatuksen-jarjestaminen-uudella-toimintakaudella-2562020-alkaen>>. Luettu 25.10.2020.

Varhaiskasvatus 2019. 2020. Tilastoraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Löydettävissä: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020092976135>>. Luettu 10.10.2020

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Löydettävissä: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>>. Luettu 9.11.2020.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet. Opetushallitus. 1-9, 12, 14, 17, 19, 23, 32-34. Löydettävissä: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>. Luettu. 4.11.2020.

Varmistetut koronatapaukset Suomessa n.d. THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Löydettävissä: <<https://experience.arcgis.com/experience/d40b2aaf08be4b9c8ec38de30b714f26>>. Luettu 25.10.2020.

Vogler, Pia & Crivello, Gina & Woodhead, Martin 2008. Early childhood transitions research: A re-view of concepts, theory, and practice' Working Paper 48. Bernard van Leer Foundation. Löydettävissä: <https://www.researchgate.net/publication/42798544_Early_Childhood_Transitions_Research_A_Review_of_Concepts_Theory_and_Practice>. Luettu 8.11.2020.

Vuolteenaho, Salla & Siironen, Susanna 2019. Kuntien päiväkodeissa jopa 30 lapsen ryhmiä – liitto: kunnat käyttävät suunnitellusti hyväkseen päiväkotilasten osa-aikaisuutta ryhmien ylibuukkaamiseen. Löydettävissä: <<https://yle.fi/uutiset/3-10643001>>. Luettu 7.9.2020.

Wasik, Barbara. 2008. When Fewer Is More: Small Groups in Early Childhood Classrooms. Early Childhood Education Journal. 35. 515-521. 10.1007/s10643-008-0245-4.

Löydettävissä: <https://www.researchgate.net/publication/226170009_When_Fewer_Is_More_Small_Groups_in_Early_Childhood_Classrooms>. Luettu 7.11.2020.

Liite 1 – Haastattelukysymykset

- 1 Millainen on teidän päiväkodin/ryhmän fyysinen oppimisympäristö?
- 2 Millaisia hyviä puolia päiväkodin oppimisympäristöstä mielestäsi löytyy? Millaisia asioita haluaisit kehittää tai parantaa teidän oppimisympäristössä?
- 3 Miten teidän siirtymätilanteet sujuvat ja millaisia ne ovat?
- 4 Miten tilajärjestelyt vaikuttavat siirtymätilanteisiin? Millaisia tilaratkaisuja teillä on tehty siirtymätilanteiden helpottamiseksi?
- 5 Onko oppimisympäristöllä mielestäsi merkitystä siirtymätilanteiden toimivuuden kannalta?

Liite 2 – Tietosuojaseloste

1. Yhteyshenkilöt

Sonja Tverin, Tuomas Paul

Puhelin: xxx, xxx

Sähköposti: xxx, xxx

2. Henkilötietojen käsittelyn peruste ja käyttötarkoitus

Rekisterin käyttötarkoituksena on kerätä haastatteludataa opinnäytetyön toteuttamista varten. Dataa kerätään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen, noudattaen erityisesti viiden artiklan (2016/679/2§5) korostamia henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita, sekä tietosuojalain (1050/2018) mukaan. Tietoja käytetään vain opinnäytetyön kirjoittamiseen ja ne hävitetään työn valmistuttua.

3. Käsiteltävät henkilötiedot

- Haastateltavan etu- ja sukunimi
- Haastateltavan sähköpostiosoite
- Haastateltavan puhelinnumero
- Haastateltavan ammattinimike

4. Säännönmukaiset tietolähteet

Henkilötietoja kerätään haastateltavalta itseltään.

5. Henkilötietojen suojaaminen ja tietoturva

Digitaalisesti käsiteltävät henkilötiedot on suojattu ja tallennettu laitteeseen, johon on rajoitettu pääsy vain opinnäytetyön kirjoittajilla.

6. Henkilötietojen säännönmukaiset luovutukset ja siirrot

Henkilötietoja ei luovuteta kolmansille osapuolille.

7. Henkilötietojen säilytysaika

Opinnäytetyön valmistuminen ajoittuu joulukuulle 2020, jonka jälkeen kaikki tiedot hävitetään. Henkilötiedot säilytetään rekisterissä niin kauan kuin työ on kesken.

8. Haastateltavan oikeudet

Haastateltavalla on oikeus koska tahansa vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.

Lisäksi haastateltavalla on lähtökohtaisesti oikeus soveltuvan tietosuojalainsäädännön mukaisesti milloin tahansa:

- saada tieto henkilötietojensa käsittelystä

- vaatia epätarkan ja virheellisen henkilötiedon oikaisua ja tietojen täydentämistä
- vaatia henkilötietojensa poistamista
- peruuttaa suostumuksensa ja vastustaa henkilötietojensa käsittelyä siltä osin kuin henkilötietojen käsittely perustuu haastateltavan suostumukseen
- vaatia henkilötietojensa käsittelyn rajoittamista.

Haastateltavan tulee esittää edellä mainitun oikeuden toteuttamista koskeva pyyntö tämän tietosuojaselosteen Yhteydenotot-kohdan mukaisesti.

9. Oikeus valittaa valvontaviranomaiselle

Jokaisella haastateltavalla on oikeus tehdä valitus asianomaiselle valvontaviranomaiselle taikka sen Euroopan unionin jäsenvaltion valvontaviranomaiselle, jossa haastateltavan asuinpaikka tai työpaikka sijaitsee, mikäli hän katsoo, että hänen henkilötietojaan ei ole käsitelty soveltuvan tietosuojalainsäädännön mukaisesti.

10. Yhteydenotot

Haastateltavan oikeuksien käyttämistä koskevat pyynnot, kysymykset tästä tietosuojaselosteesta ja muut yhteydenotot tulee tehdä sähköpostitse Sonja Tverinin tai Tuomas Paulin osoitteeseen xxx / xxx

11. Muutokset tähän tietosuojaselosteeseen

Tätä tietosuojaselostetta voidaan päivittää aika ajoin esimerkiksi lainsäädännön muuttuessa. Tämä tietosuojaseloste on viimeksi päivitetty 30.6.2020

Liite 3– Suostumusasiakirja

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millainen merkitys fyysisellä oppimisympäristöllä on varhaiskasvattajien näkemyksen mukaan siirtymätilanteissa, sekä tuottaa tietoa tästä mahdollisesta yhteydestä haastatteluiden ja havainnollistavien valokuvien avulla. Toisena tavoitteena on selvittää erilaisissa varhaiskasvatusympäristöissä työskentelevien kasvattajien näkemyksiä siirtymätilanteista. Oppimisympäristö opinnäytetyössä rajataan fyysiseen oppimisympäristöön. Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutetaan Helsingin kaupungin päiväkodeissa. Päiväkodit valittiin tutustumalla Helsingin kaupungin sivuilla listattuihin päiväkoteihin ja ottamalla yhteyttä niihin, jotka erosivat toisistaan sijainnin, kuvien ja tilaratkaisuiden suhteen. Tutkimuksen kesto on kertaluonteinen.

Haastateltavien valintakriteereinä ovat:

- työskentely varhaiskasvatuksen opettajan tai lastenhoitajan ammattinimikkeellä
- Tutkittavien päiväkotien ja haastateltavien yhteystiedot saadaan päiväkodin johtajien ja varajohtajien kautta.

Tutkittavalla on oikeus kieltäytyä, keskeyttää, tai peruuttaa tutkimukseen osallistuminen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Ilmoitus keskeytyksestä tai peruutuksesta tehdään sähköpostilla osoitteeseen xxx tai xxx.

Tietoja, joita kerätään mutta joita **EI** mainita työssä:

- nimi

Tietoja, joita kerätään ja joita voidaan mainita työssä:

- ammattinimike
- haastatteluvastaukset

Tietoja käsittelevät ainoastaan tutkimusryhmän jäsenet (Sonja Tverin, Tuomas Paul) sekä tarvittaessa Metropolian ohjaavat opettajamme Seija Mäenpää sekä Sails Nevanen.

Haastateltavien kasvattajien sekä kohdepäiväkotien lasten ja muun henkilökunnan tietosuojasta huolehditaan. Opinnäytetyössä mainitaan nimeltä ne päiväkodit, joissa aineistoa kerätään, mutta haastateltaviin viitataan työssä joko ammattinimikkeellä tai haastateltavana. Tarkoituksena on myös pyytää haastateltavia ottamaan muutama kuva

päiväkodin etukäteen päätetyistä tiloista havainnollistamaan erilaisia oppimisympäristöjä, mutta niin ettei kuvissa näy lapsia tai tunnistettavia yksityiskohtia kuten valokuvia tai nimiä seinällä, naulakoissa tai muualla. Kuvia ei myöskään julkaista osana opinnäytetyötä.

Kerätty aineisto säilytetään yhdessä laitteessa, paikallisina tiedostoina. Pilvipalveluita ei käytetä kerätyn aineiston suhteen. Aineisto säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Arvioitu valmistuspäivämäärä on 18. joulukuuta 2020. Tämän jälkeen aineisto poistetaan laitteelta, jolle se on asetettu. Aineistoa ei arkistoida. Tutkimusrekisterin suhteen tehdään samoin.

Haastateltaviin liittyviä tietoja ei kerätä muualta. Päiväkotien tietoja kerätään Helsingin kaupungin sivuilta. Tietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle (tarvittaessa Metropolian ohjaaville opettajille ohjaus- ja opetuskäyttöön). Tietoja ei siirretä maan ulkopuolelle.

Tulokset julkistetaan Theseuksessa.

Tutkimusryhmän jäsenten allekirjoitukset:

_____
Suostumuksen antajan allekirjoitus:

_____
_____